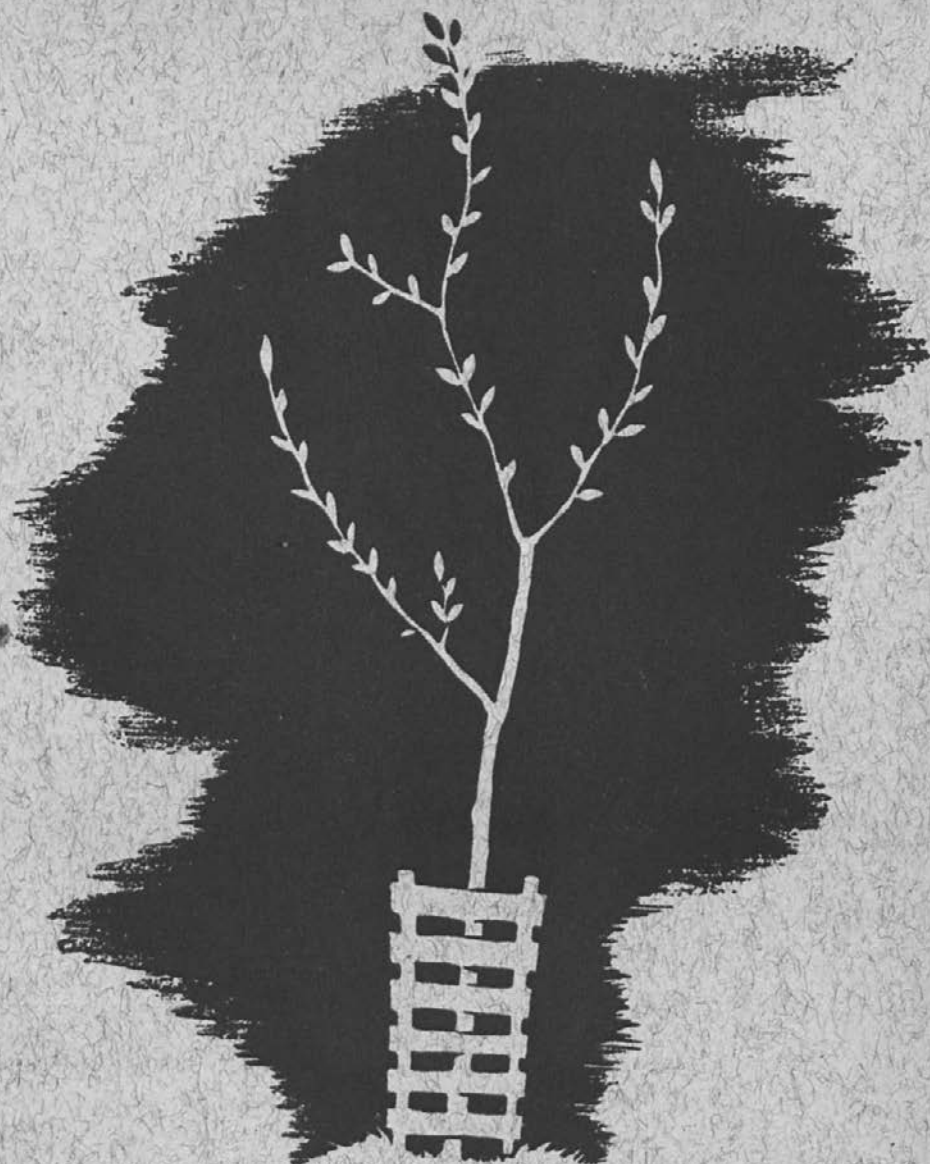

Poštnina plačana v gotovini.

Posamezna številka stane 4 din.

MENTOR

LETNIK 26

ŠTEV. 8

1938-1939

Vsebina 8. številke:

Sv. oče Pij XII. / France Vodnik, Kako in kaj naj beremo? / Janko Mlakar, Spomini / Miljana, Utrip / Ivan Campa, Poletje šole in ljubezni / Jože Mikuluš, Dobrota in ljubezen / Hinka, Oma / Gorenjski, Zmisli / Jože Dular, Pamet ga je srečala / Gorenjski, Saj bi šel / A. A., Mladina v boljševiskem raju / Franc Bajd, Jurček se nči fotografiranja / Rožamarija, Hrepenenje / Karel Mausser, Videnje / F. Primc, Obrazi / Gorenjski, Občutje / Nove knjige / Drobne novice / Pomenki / Zanke in uganke.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — **Rokopisi se ne vračajo.** — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odgov. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska Zadržna tiskarna v Ljubljani (M. Blejec).

Celoletna naročnina za dijake Din 30, za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: RM 5.— za dijake, RM 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma nemških čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

POUK NEMŠČINE

Vam olajša prof. Holečkova knjiga

„IZBOR
NEMŠKEGA BERILA
ZA ŠOLO IN DOM“

KNJIGARNA
MOHORJEVE
TISKARNE

LJUBLJANA, Miklošičeva 19

CELJE, Prešernova 17

Ljudska

posojilnica

v Ljubljani

z. z. neom. j.

Ljubljana
Miklošičeva cesta 6
(v lastni palači)

obrestuje hranilne vloge
najugodnejše.

Nove in stare vloge,
ki so v celoti
vsak čas razpoložljive,
obrestuje po 4%, proti odpovedi
do 5%

Sv. oče Pij XII.

Na svoj štiriinšestdeseti rojstni dan 2. marca 1959. je bil kardinal Evgen Pacelli izvoljen za papeža, ki je v prvi poslanici pozval vse vernike k delu za mir, ki je sad pravice in usmiljenja.

Kako in kaj naj beremo?

Potreba po branju, po knjigah je človeku tako rekoč prirojena. Pri nekaterih je branje združeno že z njihovim poklicem, tako da nehoti po cele dneve in celo noči tiče v knjigah, kakor pravimo. Pa tudi drugi, katerih vsakdanji opravki so daleč od ukvarjanja s knjigami, se v prostih urah radi in pogosto zatekajo k njim. Da ljudje dandanes izredno veliko bero, dokazujejo statistike raznih knjižnic in dejstvo, da še nikoli ni prišlo na trg toliko novih knjig kakor v naši dobi. Pri tem je zanimivo, da branje in knjigoljubstvo ni več toliko razširjeno med dijaštvom, ampak med drugimi stanovi. Dijaki, ki so bili nekoč največji in najhvaležnejši prijatelji knjig, zdaj neverjetno malo bero. Težko dobiš med njimi koga, ki bi ga bilo treba — recimo — poditi od knjig ter ga opozarjati na naravo, na sonce in zrak. Vzrok za to je v prvi vrsti šport, ki se nedvomno pretirano goji; nekoliko pa sodobni rod zanemarja knjige tudi zaradi prevelikega zanimanja za razna praktična, posebno tehnična področja življenja.

Kaj naj k temu rečemo, za kaj naj se odločimo — za branje in knjige ali za šport in življenje ter delo v naravi? Človeku, ki je telesno-duhovno bitje, je potrebno oboje. Tistemu, pri katerem je branje tako rekoč združeno z njegovim poklicem, tako da se mu nikakor ne more odtegniti, pa tudi tistemu, ki iz drugih vzrokov — vedoželjnosti ali pa strasti do branja — venomer tiči v knjigah, tistemu bomo vsekakor nasvetovali, naj pri tem ne pozablja na svoje telo, na zdravje, na gibanje v naravi. To je človeku potrebno že zaradi notranjega ravnesja. Iz istega vzroka pa moramo tudi pretiranemu športniku reči, da je njegovo udejstvovanje enostransko in da naj del svojih moči, svojega časa in svojega zanimanja posveti tudi branju knjig, ker se sicer njegovo obzorje in njegov dušni svet zoži, poplitvi in obuboža.

Vsi se torej strinjamo o pomembnosti in veljavnosti starega izreka: mens sana in corpore sano, kar se po naše pravi, da bodi zdrav duh v zdravem telesu. Mnogo težje je vprašanje, kaj in kako naj človek bere. Po pravici pravi nemški pisatelj in mislec Herder: »Najboljše darilo, ki ga more mlad človek dobiti, niso knjige, ampak svet, kako naj bere.« Če sem se odločil, da napišem o tem nekaj vrstic, si seveda ne domišljam, da bom komu dal dragoceno darilo, o kakršnem govori Herder. Nihče naj torej ne pričakuje podrobnih navodil ali celo seznama del, ki naj jih vsakdo prebere. Dotakniti se bom skušal samo nekaterih poglobitvinih smernic, ki naj nas vodijo pri branju.

Preden odgovorimo na vprašanje, kaj in kako naj beremo, ugotovimo: ali sploh že znamo brati, mislim brati v dobesednem, prvotnem pomenu izraza. »Brati znamo vendar že davno tega, saj smo se te umetnosti naučili že v ljudski šoli, nekateri še prej!« mi boste ugovarjali vsevprek. Toda le poslušajte, kako vam včasih bero ne

le bivši učenci ljudske šole (na primer pri sprejemnem izpitu), ampak celo dijaki višjih razredov gimnazije! Vsakdo je prepričan, da zna že brati; brž ko pa ga prisiliš, da bere na glas, zlasti pred drugimi, se izkaže, da pozna pač črke, da jih bolj ali manj gladko veže v besedne celote, da pa še zdaleč ne zna dobro in pravilno brati, to je: zajeti in posredovati drugim ne le besede, ampak tudi njihov pomen in poudarek v celoti tega, kar naj bi ob branju sprejel v razum in v srce. Zato je najprej potrebno, da se dodobra naučimo brati, in sicer brati ne le gladko in brez spotikanja, ampak tudi s premislekom, razumevanjem in občutjem. Najboljša kontrola pa je glasno branje, zlasti branje pred drugimi ljudmi. Dobro merilo, ali zna kdo zares dobro brati, je tudi branje pesmi oziroma ritmiziranega jezika vobče.

Vse to je šele tehnična stran vprašanja, kako naj beremo. Dokler se le učimo branja ali se urimo in izpopolnjujemo v njem, še nista tolikega pomena izbira knjig in način branja. In vendarle je prav to dvojje jedro našega vprašanja.

Branja kot takega se po navadi učimo in naučimo v šoli, kjer v teku let preberemo tudi lepo število knjig. Vendarle pa je število v šoli in za šolo prebranih knjig prav za prav majhno v primeri s številom knjig, ki jih človek prebere ali ki bi jih moral prebrati izven šole. Tu pa se najprej pojavi vprašanje izbire. Kako težavno je to vprašanje, ve najbolje tisti, kdor je že kdaj stopil v kako knjižnico. Kaj ne, koliko je tam knjig! Človek bi moral živeti neskončno dolgo, če bi hotel spoznati in prebrati to mogočno vrsto del vseh modrijanov, zgodovinarjev, pesnikov in pisateljev. Tu je treba nujno izbirati. Prvo pravilo bodi človeku, naj bere zmerom samo dobre pisatelje. Brž ko zapazimo, da knjiga ni dobra, bodisi glede na vsebino, bodisi glede na obliko in slog, jo vrzimo v kot, zakaj čas je dragocen. Po pravici pravi nemški filozof Schopenhauer: »Kakšna neprecenljiva pridobitev bi bila, če bi imeli na vsakem področju le malo, a odličnih knjig.« Človeku je v resnici žal ljudi, ki požirajo cele skladovnice malovrednih knjig, razne lažnansivene razprave in plehke ljubezenske, detektivske in kriminalne zgodbe, ko imamo vendar toliko del, v katerih sta se človekova misel in srce izpovedala iz dna in se pognala visoko k idealu resnice in lepote. Ne berimo nikdar zato, da bi preganjali čas in dolgčas, ampak zato, da se učimo, da spoznavamo smisel življenja, da se poglabljamo vase, duhovno rastemo ter postajamo boljši, iskrenjši ljudje.

Izbirati pa ne smemo samo dobrih del, ampak tudi le-te vedno svoji starosti in izobrazbi primerno. Pritrditi moramo pisatelju W. Churchillu, ki pravi: »Napak je že v zgodnji mladosti brati preveč dobrih knjig. Nekdo mi je nekoč dejal, da je prebral vse, kar se mu zdi važno. Ko sem ga natančno pretipal, se je izkazalo, da je sicer mnogo bral, a da je to branje zapustilo le malo sledov v njem. Kaj je razumel od vsega tega? Koliko knjig je prodrlo v njegovo duševno naravo? Koliko jih je prekoval na nakovalu svoje duše in jih uvrstil v zbirko bleščečega orožja, ki mu je vsak

hip na razpolago? Prav tako je važno, da se človek premlad ne loti kake knjige, zakaj prvi vtis je po navadi odločilen. Lahko bi se zgodilo, da bi na primer kdo premlad vzel v roke Župančičeve pesmi in ker jih ne bi doumel, bi utegnila v njem vzkliti misel, češ da je avtor kriv njegovega razočaranja in negativnega vtisa. Pa tudi njegova duša utegne ob knjigi, ki jo je prezgodaj vzel v roke, utrpeti veliko škodo. Ne smemo namreč pozabljati, da človek raste in se razvija ne le telesno, ampak tudi duševno. »Prav kakor morajo starci previdno izbirati hrano, morajo tudi mladi ljudje skrbno izbirati čtivo,« pravi že omenjeni angleški pisatelj. Zato je dobro, ako ima človek v mladosti — pa tudi še pozneje — skušenega in pametnega mentorja ali svetovaleca, kateremu lahko zaupa.

Kaj bomo tedaj predvsem brali? Poleg knjig, ki jih potrebujemo za svoje učenje, za svoj poklic ali pa takih, ki so predmet našega posebnega zanimanja in ljubezni, bo vsakdo, ki hoče veljati za zavednega Slovenca in hkrati za izobraženega človeka, skušal spoznati vsaj najlepša in najboljša dela domačega slovstva, prav tako pa tudi klasike svetovne književnosti. Le-te je sicer priporočljivo brati v izvirniku, saj na ta način ne le bolje spoznamo posameznega avtorja, ampak se tudi lažje poglobimo v duha kakega naroda in njegovega jezika ter sloga. Vendarle pa danes, ko imamo že tako bogato prevodno literaturo, to ni več poglavitno. Vidimo celo, da prizadevanje, da bi se naučili kar največ tujih jezikov, ne obrodi pravega sadu. Dandanes se mlad človek uči ne vem koliko jezikov, nobenega pa ne obvlada tako, da bi mu bila dostopna vsaj poglavitna dela njihovih literatur. Zato se je bolje osredotočiti na eno stvar. To nam potem bogato odtehta vsestransko polovičarstvo.

Vprašanje pa je, da se pri izbiri knjig ravnamo po vidiku notranjega ali osebnega in ne po vidiku zunanjega ali objektivnega razvoja. Naj to pojasnim! Nemogoče je na primer, da bi kdo s pridom bral Prešerna, ako se ni poprej seznanil z našo narodno pesmijo ali pa, recimo, s poezijo kakega Gregorčiča. Prav tako najbrž tudi ne bo prodril v skrivnost Cankarjeve umetnosti tisti, ki ni poprej bral Jurčiča, Tavčarja, Finžgarja in podobnih pisateljev, ki so našemu razumevanju prej in lažje dostopni.

Ali naj beremo po načrtu ali po naključju? Že iz tega, kar smo povedali doslej, nujno sledi, da ne smemo brati vsega križem kražem ter da mora vladati v našem odnosu do knjig neka urejenost. Vendar pa ni na mestu prevelika načrtnost, ki bi nas oropala marsikaterega lepega trenutka in užitka, ki ga ima človek s knjigami. Človek ni omara s predali, ampak živo bitje, v katerem neprestano vro misli in čustva, ki iščejo skladnosti z vsem, česar se človek dotakne. In take skladnosti, ubranosti, harmonije si želimo še posebno takrat, kadar se sestanemo s katero izmed naših prijateljic — knjig. Kolikokrat se ti zdi ta ali ona knjiga dolgočasna. Nedvomno so tudi take knjige, a največkrat je vzrok v nas, ker smo vzeli knjigo v roke o nepravem času, ko v nas ni bilo prave potrebe, pravega razpoloženja, pravega soglasja. Dobro je včasih stopiti k

omari, kjer imamo naložene knjige — brez vsaj skromne osebne knjižnice si ni mogoče predstavljati kulturnega človeka — in vzeti v roke katero koli izmed njih. Churchill nam svetuje za take prilike: »Berite jih pač tam, kjer se vam same odpro. Berite od tistega stavka dalje, na katerem vam obstane oko.« To velja zlasti za pesmi, katerih ne moreš nikoli hkrati z užitkom prebrati celo knjigo; velja pa to tudi za druge vrste leposlovja in celo za znanstvene, filozofske in podobne knjige. Taka trenutna srečanja s pesniki, pisatelji in misleci so včasih prava razodetja in spadajo po večini med najlepša človekova doživetja. Ta način uporabljamo zlasti za knjige, ki smo jih že kdaj brali. Pa zakaj da bi moral človek p o n o v n o brati iste stvari? Na to odgovor ni težak. Težko, da je kaj prida knjiga, ki je človek ne želi brati še in še, ako le utegne.

Izbira knjig, a še bolj način, kako jih beremo, pa je ponajveč zavisna od tega, kaj iščemo v njih. Pri vsakem spisu razlikujemo po navadi vsebino in obliko. Nekateri so dobri in privlačni bolj po svoji vsebini, drugi bolj po svojem slogu. Bralce v najširšem smislu privlači v prvi vrsti vsebina, snov. Ta s n o v n i v i d i k, ki se pri pripovednih delih, kakor so na primer povesti in romani, izkaže zlasti kot žeja po fabuli, je znamenje precej primitivne izobrazbe. Ako ne gre za plehke zgodbe, ni škodljiv, ker budi vsaj veselje do branja; v bistvu pa jo je dobro pogodil Schopenhauer, ki pravi o tem: »Ta ljubezen do snovi v nasprotju z obliko je takšna, kakor bi kdo prezrl obliko etruške vaze in njenih podob ter bi jel kemično proučevati njeno glino in njene barve.« Zato je razumljivo, da take vrste bralci, ki po večini ne morejo brati brez »cukrčkov« v ustih, nimajo nikakega smisla na primer za pesništvo, posebno za liriko, kjer je snovni element potisnjen docela v ozadje, prepuščajoč besedo izpovedim duše in lepoti izraza. Zato pa se tembolj ogrevajo za razne potopise, opise daljnih dežel, zgodovinske spise, življenjepise itd. To se prav dobro vidi v tistem današnjem hlastanju za raznimi na pol leposlovnimi biografijami, ko ljudje tako rekoč z odprtimi usti prebirajo zgodbe, ki nam prikazujejo umetnika kot človeka, medtem ko se marsikateri izmed teh bralcev za umetnikovo delo niti ne zmeni ne. Zanimajo jih anekdote o slikarjih, pesnikih, skladateljih, njihove slike, pesmi, skladbe pa jim niso mar.

Poleg snovi, fabule, zgodbe ali tako imenovane teme (motiva) nas morajo, če hočemo v resnici doživeti in sprejeti vase neko delo — posebno leposlovno — zanimati tudi docela estetske vrednote. Izmed teh je treba na prvem mestu omeniti jezik, in sicer ne le jezik kot pisateljev osebni slog, ampak tudi jezik kot slog neke dobe ali umetnostne smeri. Tako je na primer za Cankarjev osebni slog značilen lirizem, ritmirana proza, medtem ko hkrati govorimo pri njem tudi o simbolizmu, o čemer pa je pisatelj sledil splošni stilni usmerjenosti dobe. Prav tako moramo gledati na g r a d n j o, na zunanjo, ki se kaže v poglavjih, aktih, spevih itd., pa tudi na notranjo, ki je vidna v preglednosti snovi, v enotnosti dejanja in sorazmernosti posameznih delov. Dalje nas morajo — posebno v dramih — zanimati tudi z n a č a j i o s e b, ali so pozitivni ali nega-

tivni, dosledni ali neprepričevalni. Če beremo povesti ali roman, ne prezirimo kraja in časa, v katerem se gode dogodki. Tako se bomo navadili deliti te vrste spise v realistične in romantične, v sodobne in zgodovinske, v domačijske ali pokrajinske ter v kozmopolitske, svetske. Na vse te in druge sestavine literarnega dela se bomo navadili paziti zlasti, če bomo brali dela raznih pisateljev, ki so obdelali isti motiv (na primer Veronike Deseniške). Razloček med snovjo in umetniškim oblikovanjem, v katerem se razodeva pisateljeva osebnost in hkrati tudi vrednost katerega dela, se prav na ta način najmočneje pokaže.

Branje nam torej ne sme biti samo lov za senzacijami, novostmi in snovnimi miki, ampak pot, po kateri se bližamo resnici in lepoti, in pa šola dobrega okusa.

JANKO MLAKAR:

Spomini

Sklep.

Pred nekaj meseci me je na Sv. Petra cesti ustavil neki gospod, ko sem hitel v šolo.

»Počakajte malo, gospod profesor, saj niste šafeta, da bi dirkali po ulicah. Kaj sem vam že hotel reči? Aha, že vem. Zdi se mi, da vas bodo precej časa v vicah očiščevali, preden vas bodo pustili v nebesa.«

»Zakaj?« vprašam začuden.

»No, zato, ker se vam na svetu predobro godi. Za nas je zemlja solzna dolina, za vas pa »dežela smehljaja«. Mi garamo in hodimo zaskrbljeni skozi življenje, vi pa s smehom na ustnih. Zato je pravično, da se na onem svetu pošteno zvicate, ko imate že na tem nebesa.«

»Kako pa veste, da imam tu nebesa?«

»No, treba je le vaša predavanja poslušati. Poleg tega pa berem tudi vaše »Spomine«, ki se vlečejo v »Mentorju« kakor trakulja, menda že vse to desetletje.«

Te najbrž dobro mišljene besede, ki jih je gospod govoril iz gole ljubezni do bližnjega, so me tako zgrabile, da sem globoko zatopljen v premišljevanje zašel pred frančiškansko cerkvijo v ris ter sem se šele zdramil, ko mi je stražnik pokazal na tiste svetle gumbce, ki kažejo pešcem pot čez Marijin trg.

Torej nebesa imam na zemlji? Prav, naj jih pa imam. Bolje je zame, da me ljudje blagrujejo, kakor bi me pomilovali. Priznam: v knjigi mojega življenja je precej svetlih strani in iz teh sem nekaj napisal v »Spominih«. Kar je temnega, sem večinoma zase ohranil, ker nisem pesnik, ki čuti notranjo potrebo, da svoje gorje izlije v lepe umetne besede, katere potem v lični knjigi zbrane pošlje v svet.

»S smehom na ustnih« da hodim skozi življenje, mi je očital gospod, ki je bil kriv, da sem se na Marijinem trgu pregrešil zoper cestni red.

Nikdar ne bom pozabil dveh dogodkov, ki sem jih doživel v šoli. Oba sta bila zame neprijetna. Ko sem stopil prvič v šolo kot katehet, bilo je to v Postojni, ter začel svoj nastopni govor, ki sem ga bil sestavil v potu svojega obraza, so me sprva otroci z nekakim strahom (pa ne s svetim) gledali, nato se je pa večina spustila v jok. Da, nekaj jih je celo pobegnilo. Kaj takega se mi ni potem nikdar več zgodilo. Pač pa nekaj popolnoma drugega.

Ko sem pred dvema letoma prišel na uršulinski gimnaziji prvo uro v I. b, so me deklice najprej lepo pozdravile, potem so se pa začele prav pristržno smejati. Jaz sem to namenoma pregledal ter jih opozoril, naj se pripravijo k molitvi. Na moj poziv so se zresnile in moliile. Po molitvi so sedle ter se zopet spustile v smeh. Spoznal sem pa takoj, odkod njihovo veselo razpoloženje. Najbrž so kje slišale, da je Mlakar vesel človek, ki se rad šali, ki zna pripovedovati šaljive »povestice«, pri katerem mora biti torej v šoli prav prijetno in vedno dosti smeha. Sedaj so tiste deklice že v tretji gimnaziji, pa me več ne sprejemajo s smehom...

Meni ni nikdar niti v sanjah prišlo na misel, da me bodo ljudje kdaj imeli za šaljivca, kar nisem ne po naravi ne po nagnjenju. Res je in priznam, da si prizadevam, da bi primešal svojim spisom in predavanjem nekaj humorja, pa le zato, ker ljudje to od mene pričakujejo, da, rekel bi skoraj, zahtevajo.

Prvi urednik »Planinskega vestnika«, ki me je zapeljal, da sem začel pisateljati, mi je vedno in vedno priporočal, naj dobro »zabelim« svoje članke. Če me kdo naprosi za predavanje, mi vselej naroči, naj povem kaj takega, »da se bodo ljudje smejali«. Ko sem se na neki novi maši pri mizi resno držal, kakor se za tako slovesnost spodobi, ter pobožno poslušal, kako so napitničarji kadili novomašniku in njegovim sorodnikom do četrtega rodu, je bila moja okolica naravnost užaljena. Slednjič je prišla celo deputacija k meni ter me prosila, naj vendar »spustim kak govor in spravim goste v dobro voljo«. Celo pri kongregacijskih shodih me po uradni dolžnosti včasih, zlasti novinke, prosijo, naj jim povem »kaj smešnega«.

In zato, ker ljudem rad ustrežem, naj pa potem še v vicah trpim?

Moji »Spomini« da so kakor trakulja, je dejal gospod, ki me je na Sv. Petra cesti opomnil, da nisem štafeta. S tem je pa zadel v črno, pa najbrž nehote in nevede.

Trakulja je žival, ki se zaredi v človeku proti njegovi volji. Kadar se je pa v tebi začela, jo rediš v lašno škodo, čeprav bi se je srčno rad znebil. Če jo poskušaš s silo odstraniti, se rada utrga ter postane polagoma še daljša. Tudi »trakulja« mojih »Spominov« v »Mentorju« se je začela in rasla proti moji volji. Če sem se je hotel znebiti, se je utrjala, potem pa jela iznova rasti.

Prejšnji »Mentorjev« urednik me je vedno nagovarjal, naj mu spišem kak članek, »na primer kakšne spomine iz vašega življenja,« mi je dejal pri neki priliki. Da bi imel mir, sem mu spisal takole za vzorec nekaj strani. Bilo je za eno številko. Res je, da nihče ne piše rad za uredniški koš, tudi jaz ne, pa bi takrat ne bil posebno užaljen, če bi bil urednik moj prispevek kot vzorec brez vrednosti vanj vrgel.

Koliko dela bi mi bil vsa ta leta prihranil! Ker ga je pa priobčil, se je rodila »trakulja«, ki se vleče v »Mentorju« že od tridesetega leta dalje.

Pretrgala se je dvakrat. Prvikrat v zadnji številki dvajsetega letnika. Povedal sem še, da sem stopil v semenišče, potem sem pa z velikim veseljem odložil pero. »Hvala Bogu, sedaj so pa »Spomini« končani in me ne bo vsak mesec skrbelo, kaj naj napišem.« tako sem si mislil, pa sem delal račun brez — urednika.

»Popišite še življenje v semenišču,« mi je urednik prigovarjal. Sprva sem se branil. Pa so prišli še drugi ter me mečili. Kaj sem hotel potem storiti, kakor da sem se vdal? In tako sem bil zopet za eno leto dober. V zadnji številki XXI. letnika sem napisal celo »epilog«, seveda trdno prepričan, da bo sedaj »Spominov« res konec. Pa se je »trakulja« zopet le pretrgala. Rajni dr. Debevec mi ni toliko časa dal miru, da sem začel opisovati, kaj sem doživel kot katehet. Sedaj sem tudi s temi spomini prišel h koncu.

Ako pogledam danes, ko moram biti pripravljen za zadnji izpit, na svojo preteklost, vidim, da je neka čisto postranska okolnost bistveno vplivala na potek mojega življenja. Že od mladega hodim rad po gorah. To me je spravilo v odbor Slovenskega planinskega društva, kjer sem se seznanil s takratnim licejskim ravnateljem Mačerjem. Če bi ne bilo tega znanja, bi bil ostal katehet na šoli pri Sv. Jakobu in bi sedaj res užival mir in pokoj, ker bi ne mogel poučevati na uršulinski gimnaziji. S tem bi mi odpadlo še marsikako drugo delo, kakor na primer vodstvo kongregacije, kolonije v Zingarici, »teater« itd. Iz tega je tudi jasno, da bi nikdar ne pisal iger, jih ne režiral in ne nastopal na odru, če bi ne bil hodil po gorah. Zato sem zapisal v prvi »Mentorjevi« številki lanskega leta, da je moje »odrsko delovanje« v tesni zvezi s planinstvom.

Kar danes »doživljam« v šoli, ne spada več med »Spomine«. Ker mi je torej zmanjkalo gradiva, jih končam, in sicer prav tako le prisiljen, kakor sem jih bil začel in nadaljeval.¹

¹ Uredništvo »Mentorja« se g. pisatelju prav lepo zahvaljuje za njegovo prijazno in pozhrtvovalno sodelovanje in upa, da je do njegovega »zadnjega izpita« še daleč. Vse dotlej bi rado z vsemi mentorjevci, da bi g. pisatelj našega lista ne pozabil in se še in še v njem oglašal. Prosimo!

MILJANA:

Utrip

Tisoč je pravlje in tisoč je sanj
in tisoč je belih poti.
Mnogo, premnogo je bridkih dognanj,
a sreča, kje skrivaš se ti?

Poletje šole in ljubezni

VII.

Prišli so tisti dnevi, ko hladno zaveje od vzhoda komaj zaznatni dih prve jeseni. Tedaj se nekje na severu prebudi burja, ki se pojavlja v prvih dneh le v presledkih in sunkoma, potem pa postaja vedno stanovitejša in močnejša, dokler nekega jutra že navsezgodaj ne zapiha in veje potem vse dni in noči preko valovite bloške planote. Nekega takega dne zarana so se letalci odpravili z dvema letaloma proti Pečniku. Letali sta bili ponosni »Pionir« in lesketajoča se »Mari«. Z njima naj bi se udarila v zrak Stane in Julče. Med fanti, ki so vlekli letali na strmi breg, je bil čuden nemir, tekmeča pa sta zamišljena stopala vsak poleg svojega letala in na njunih obrazih ni bilo mogoče opaziti najmanjše vznemirjenosti ali strahu. Stane se je od časa do časa sklonil, utrgal šop trave in jo vrgel v zrak, da bi videl, v katero smer veje veter. Julče pa je neprestano upiral oči v grebene, ki jih je včeraj do potankosti pregledal na karti in v naravi. Popolnoma jasno mu je bilo, kod bo vodil letalo in na katerih mestih ga bo obračal, da bo čim dalje zdržal v zrak. Vedel je, da je Stane boljši pilot, vendar se ga ni prav nič bal, saj je zaupal svojemu znanju in previdnosti, ki je Stane ni imel.

Ko sta obe četi prišli na vrh Pečnika, so fantje pripravili vse potrebno za odlet. Prvi se je dvignil Julče. Komaj se je letalo žvižgajoče odtrgalo od zemlje, ga je sunek burje dvignil visoko v zrak. Julče je z njim varno krmilil nad pogozdenim grebenom Stražnic prav tja do pobočij Županščka, potem pa je v krasnem loku zaokrenil aparat in ko je prijadral na kraj odleta, je bil že najmanj petdeset metrov visoko nad zemljo.

Stane ga je gledal z žarečimi očmi. Skoraj trepetal je od neučakanosti. Ko je dajal povelja in čutil, kako se napenja vrv, ki so jo fantje z vso silo natezali, se ga je polastil rahel nemir in čutil je, da se mu tresejo noge, ki so slonele na smernem krmilu. Ob povelju »Spusti!« je Slika pritisnil na uro in Stane se je v močnem pogonu dvignil nad glave letalcev, ki so od veselja noreli in se prekopicavali po hribu ter od časa do časa odzdravljali tekmovalcema, ki sta jim mahala iz zraka.

Letali sta se natančno vsake štiri minute srečavali nad obronkom Stražnic. Stane je gledal na aparate v letalu in računal po njih višino in brzino. Burja, ki je enakomerno pihala čez Resje in se odrivala na pobočjih v višino, je dvigala letali vedno više in Julče, ki je znal izrabiti vsako najmanjšo priliko, je ugotovil, da je že štiri sto metrov nad vzletiščem. To ga je navdajalo z vedno večjim pogumom in vero v zmago. Nekam ljubosumno se je njegov tekmeč oziral po njem. Srečevanje je postajalo neredno, zakaj zaradi višine se je spreminjala tudi hitrost. Ko je preteklo nekaj ur, ni bilo mogoče reči, kdo bo odnesel končno zmago. Niti Stane niti Julče nista kazala najmanjše volje, da bi odnehala. Navdušenje pri fantih na hribu je bilo vedno večje. Ko so videli, kako letali varno ploveta, so nekateri odšli domov in kmalu se je v zrak pojavilo še tretje letalo, ki ga je krmilil Slika.

Svetli ptiči so začeli vzbujati pozornost tudi pri ljudeh, ki so delali na polju. Ko so videli, kako vztrajno jadrajo v sinjini, so se čudili in nekdo je sporočil v Ljubljano, da sta dve brezmotorni letali že vse dopoldne v zrak. Predsednik kluba je ves navdušen sedel v svoje letalo in se odpeljal, da obiše vrle fante.

Stane je čutil, kako mu trdijo noge in mu dreveni telo od nepremične drže. Skušal se je presesti, a bil je privezan in ni šlo. Obšla ga je nepremagljiva želja po cigareti. Ko pa je imel cigareto že v ustih, je presenečen ugotovil, da je pozabil vzeti s seboj vžigalico. V žepu je našel le star vžigalnik, ki ga pa že nekaj časa ni uporabljal. Zaman je kresal iskre, da bi se na stenju prikazal plamenček. Želja po nikotinu je bila vedno večja, a vse kresanje je bilo zaman. Pretaknil je vse žepe, da bi staknil kje vžigalico in košček nafosforjenega papirja, pa mu ni uspelo.

Ozrl se je po svojem tekmeču in ga blagroval, da ne kadi. Nikdar ne bo občutil, kaj je nikotinska strast. Ko sta se ponovno srečala, se ga je polastila blazna skušnjava, da bi se spustil na tla in poslal k vragu rekord in slavo in dekleta, samo zato, da bi dvakrat lahko potegnil vase nikotinskega dima. Tako je bil zatopljen v te misli, da sploh ni opazil, kdaj mu je letalo zdrsnilo tik na vrhove dreves. Z grozo ga je spreletela misel, da se že v naslednjem trenutku lahko ubije, če se takoj ne izmota iz zagate. Prav razločno je slišal vpitje tovarišev, ki so z grozo gledali nesrečo, ki se bo zdaj zdaj primerila.

Mariji, ki je že vse dopoldne stala skrita v smrečicah na nasprotnem hribu in v silnem nemiru spremljala kretanje obeh letal, je ob pogledu na ta prizor zastalo srce in je popolnoma otrdela od groze. Že naslednji trenutek pa je videla, kako je Stane z odločnim in naglim obratom usmeril letalo po pobočju navzdol, da je zdrselo kot postolka, kadar se spusti na miš, in tako preprečil nesrečo. Letalci, ki so gledali vse to, so bili prepričani, da je bil Stane zašel v brezzračje in da se prav gotovo ne bo več dvignil. Ko pa je bilo letalo že skoraj v dolini, ga je ponovno okrenil proti pobočju, da so se vitka in dolga krila zalesketala v soncu. Elegantni ptič se je polagoma spet začel dvigati, a še vedno se je zdelo, da bo moral na prvem pripravnem prostoru sestiti.

Julče, ki je bil iz višine opazil to stisko svojega tovariša, je nehote za trenutek spustil krmilo in si pomel roke. Neprestano so mu begale oči na pokrajino, ki se je čudovita razprostirala pod njim, in iskale na njej Marijine postavbe. Toda kljub temu, da deklice nikoder ni uzrl, ga dobra volja ni pustila, saj je bil prepričan, da se gotovo kje skriva in opazuje oba tekmeča. »Le kaj si misli zdaj?« je bil radoveden.

Nenadoma se je začulo na obzorju neko brnenje. Stane je kljub temu, da mu je od živčne razdraženosti in trenutnega strahu brnelo po ušesih, takoj uganil, da prihaja predsednik na obisk k njima. Že je bil dvomil nad samim seboj in pravkar se je mislil spustiti na tla in velikodušno prepustiti Marijo tovarišu, ko ga je brnenje letala nenadoma podžgalo. Od volje in odločnosti, ki je vstala v njem, je napel vse sile, da se zdrži v zraku. Zdaj mu ni bilo več za zmago nad tovarišem, ne, hotel je premagati le samega sebe. Zbral je misli in napel vse čute. Previdno je jadral nekako sredi pobočja in skušal izkoristiti vsako najmanjšo sapico, da bi pridobil na višini. Ko je pridrsel iznad dreves na plano pobočje, je začutil, da se je dvižni veter tako uprl v letalo, da so krila kar zaječala od težkega sunka. Z očmi je ošvrknil višinomer in videl, da se dviga po deset metrov na sekundo. Začel je krožiti v loku nad tem mestom ko postolka in v dobri polovici minute je prekosil tovariša vsaj za enkratno višino. Tedaj je spet naravnal letalo, da je drselo v premi črti proti vzletišču, odkoder je z drznim zaletom preskočil globel med Pečnikom in Peškovcem. Višinomer mu je pokazal tisoč štiri sto metrov nadmorske višine. Poskočilo mu je srce od veselja. Za trenutek ga je objela ena sama blažena misel: »Nisem propadel, zmagujem!« Tedaj je začutil tik nad seboj brnenje mo-

torja. Dvignil je glavo in videl, kako mu predsednik, ki je videl sijajni dvig, maha z roko v pozdrav in ga bodri, naj vzdrži.

Stane se je popolnoma našel. Pozabil je na vse. Prevzela ga je le pesem zračnih višav: jeklena pesem motorja nad njegovo glavo, ki ji je čudovito ubrano pripevalo šelestenje njegovega letala, katerega krila so ostro rezala zrak. Zamamila ga je sinja in nepopisna opojnost zračnih višav, blaženi občutek, da leti med nebom in zemljo, popolnoma sproščen samega sebe in vsega stvarnega. Zdelo se mu je, da samo nebo pripeva v uho pesem vseмирja in neskončnosti, pesem, ki je tako opojna, da bi človek ob njej zaspal in se nikdar več ne prebudil. Kakor v polsnu je slišal, kako se je pesmi zraka pridružila srebrna pesem opoldanskih zvonov, ki se je lila v vseмирje od Fare in Metuljān, s Studenca in Studenega, z Volčjega in iz Velikih Blok, pa še od Svete Trojice in Svetega Duha in iz Ravni in Ravnika in še iz vseh drugih dvajseterih zvonikov bloških, gornških, loških in loškopotoških cerkvic in cerkvā, ki so bele raztresene po holmih in jim človek vsem še imena ne vé...

Sam ni vedel, kako dolgo je bil v tem zamaknjenju. Popolnoma podzavestno je obračal letalo, kakor bi se bila krila in trup zrasla z njim samim, da je bil ko ptica, ki ji je letanje po zraku tako nekaj samo ob sebi umevnega, kakor navadnim zemljanom hoja po tleh.

Ko se je spet prebudil, je ves čar izginil. Zdelo se mu je, da je le nekaj trenutkov tako sanjaril in užival blaženost. Ko pa se je začel ozirati okrog sebe, je videl, da je popolnoma sam v zraku in da ni o drugih letalih ne tiru ne sledu. Kaj je to? Ni si mogel dati odgovora na vprašanje. Saj ni niti na tleh mogel opaziti ne Julčetočvega ne Slikinega letala in tudi tovarišev ni videl nikjer. Kam je vse šlo? Kakor v odgovor mu je zabučalo izza Županščka mogočno brnenje potniškega trimotornika, ki se je vračal s Sušaka v Ljubljano. Torej je ura že šest! Ozrl se je po soncu in videl, da se je nagnilo močno nad Križno goro. Spreletelo ga je eno samo občutje: zmagovalec, zmagovalec!

Nobenega uda ni čutil več. Polastila se ga je rahla utrujenost in tako lenivost je občutil, da se mu niti ni ljubilo preračunati, kam bo sedel ob pristanku. Le eno željo je še imel: leteti, leteti...

Še dobro poldrugo uro se je v tem razpoloženju vzdržal v zraku. Že se je mračilo in obšla ga je želja, da bi zaspal. »Osel, saj si v zraku, zdrži vsaj še toliko, da prideš na plano!« si je začel dopovedovati. Nameril je letalo, ki je bilo ponovno zdrsnilo pod greben, proti vasi. V velikem loku je zakrožil na Mahovnico in se spustil k zemlji. Sploh ni čutil, kdaj je pristal. Videl je, kako so drveli ljudje proti letalu, in rad bi jim bil ušel. Hotel je biti sam, toda že v naslednjem trenutku ga je obkročila množica, ki mu je burno čestitala in kričala: »Živel, državni rekorder!« Od vsega ni razumel prav nič. Razločno je slišal samo Sliko, ki je od nekod pridrvel in mu že od daleč kričal: »Oprosti, da prihajam zadnji! Mislil sem h kaplanu po flobert, da bi te sestrelil, ker sem bil že popolnoma obupal, da te bom še kdaj videl na tleh živega.« Pri teh besedah se je vsa množica zasmejala, Slika pa je razvil zastavo in vanjo so potem zavili Staneta. Potem so ga posadili v kočijo in odpeljali proti vasi. Toda tega ni Stane že več čutil. Silni napor ga je zmagal. Prebudil se je šele v svoji sobi. Poleg njega je stala Marija s steklenico konjaka v roki. Ponudila mu je krepčilni napoj, ki ga je krepko srknil, nato pa ji je prožil desnico in se ji zahvalil za čestitko. Z ustnic mu je zdrsnila ena sama beseda, ki je bila polna hvalečnosti in veselja:

»Marija!«

(Dalje.)

Dobrota in ljubezen

Otomahov Ožbalt je bil некоč resnično bogat: imel je mater in mladost; kaj bi še moral imeti?

Ko je odrasel otroškim letom, se je razodela božja postava nad njim; mati mu je zbolela in umrla. Z materjo je pokopal svojo mladost in vsa veličina spoznanja je stopila predenj. Čez njegove ustnice ni stopila tožba ne vzdih. Kar je bilo borb, so bile iz srca porojene in so se razodevale v dnu tistih globokih oči, ki so bile podoba njegove duše in ogledalo njegovih del.

Kdor mu je pogledal v oči in kdor je čutil z njim, ta ga je razumel...

V tistih, od vsega hudega blagoslovljenih časih se je zgodilo nekoč, da je sedel Ožbalt v zapuščeni izbi. Temna je bila ta izba, kakor pripravljena za smrt in žalost. Ožbaltu je klonila glava na prsi, roke so mu visele ob telesu, bil je kot brez življenja. Tisto uro je vstalo v njem kakor sanje... Morda niso bile čisto prave sanje, kajti dobro je še razložil sončno luč, ki je bila razlita po dolini in katere medel odsev je prihajal okrog ogla skozi okno v izbo.

Sredi te sijajne svetlobe je videl cesto, čisto belo in sila široko. Ni bilo kolesnic in ne kamna na nji, da bi se obenj spotaknil truden popotnik. Tudi ni bilo klancev in ostrih ovinkov, ki žalijo oko in korak. Ravna je bila ta cesta, ni videl nje začetka in ne konca. Kakor da jo je sam Bog potegnil okrog sveta.

Ni videl in sanjal samo to: po tej cesti je stopal on sam, ves ubog in sirotin, beraška para na gosposkem tlaku. Svet okrog njega je bil nasmejan in svetel, od mlade jutranje gloriije ožarjen.

Biser teh sanj pa je bila misel, morda prav od Boga poslana, ki mu je stopila v glavo na tem neskončnem potovanju.

Čudovita misel je bila to: kaj je ljubezen in kaj da je dobrota?!

Ni segel Ožbalt daleč s svojim premišljevanjem, postal je za hip in obraz mu je zažarel kot že dolgo ne.

»Kaj je ljubezen in kje je njen plod, ki je dobrota?«

Ni natančno še enkrat posegel v misli, ko je stopil predenj berač, nenadoma kakor iz neba. Eno nogo je imel pod kolenom leseno, obraz mu je bil rdeč in zabuhel. Od levega uhlja preko lica, prav do spodnje ustnice mu je segala za prst široka brazgotina. Sicer je bil tak, kakor se beraču spodobi.

Drug drugemu sta si pogledala v oči in takrat je zinil Ožbalt brez pozdrava in brez premisleka. Hrepenenje je bilo v njegovih besedah: »Mož, stari ste in izkušeni v spoznanju: povejte mi po pravici in razložite po resnici: kaj je dobrota in kaj je ljubezen? Tako sem rekel in mislil in tako vprašam.«

Berač je nemirno zastavil leseno svojo nogo, segel z roko v brke in v brado, v pogledu pa je bilo kakor začudenje.

»Odkod si, fant, in kam gre tvoja pot? Kakšen modrijan se skriva pod tvojo beraško skorjo in kakšen bogatin, da premišljuješ take stvari? Enaka sva si po licu in po suknji, a glej: kako čudovite so tvoje misli... Odkod, to mi najprej povej?«

Ožbalt je čutil nezaupanje, pa je odgovoril mirno: »Nisem modrijan in ne preoblečen bogatin. Mlad sem še, ampak moje besede sežejo preko mojih let, ker mladost je le v letih in ne v besedah. Zato mi povejte, če veste!«

Berač je zahlipal in se zasmel na ves glas, da je obšlo Ožbalta kakor strah.

»Povem ti,« je iztisnil berač, ki je bil nenadoma ves resen. »Ne pozabi mojih besed in jih ne premišluj! — Živel sem, trpel tudi — le smeha ni bilo v meni od vsega početka. Ne premišluj: ni ljubezni in ne dobrote, ki bi se iz nje rodila. Stopi na cesto, živi in glej na vse strani. Ko boš čutil konec, pridi, in besede, ki jih boš takrat izgovoril, so ti že na ustnicah — tiste misli so ti prerokovane: ni ljubezni in tudi ni dobrote!«

»O, človek božji,« je vzkliknil fant iz resničnega upanja, »kako pregrešno in nespametno govorite! Bog je ustvaril dobroto in iz njegovih rok je izšla ljubezen. Kdo bi tajil božji zakon in delo! Človeku je dal svoje darove, da jih poišče in da v njih živi. Kar sem mislil, sem rekel in vprašal, in kar sem vprašal, bom poiskal!«

Brez dvoma v duši se je napotil po beli cesti.

Še je videl v dalji berača, če se je ozrl, ko mu je prišel naproti duhovnik, za las podoben župniku v domači fari. Ožbalt se je začudil: za hrbtom duhovnega gospoda se je na obzorju prikazala bela vas, celo rdeče strehe in zelena okna je razločil. — Tam je bil morda konec...

Fant se je odkril.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus... Gospod... to mi povejte, ker ste duhovnik in svet mož... to... kaj je ljubezen in kaj da je dobrota?«

Gospod je obstal, ni se začudil ne razsrdil, kajti pogledal je v dno mlade duše in razumel, kakor je treba razumeti. Za čudo mokre so postale njegove oči, vse svetle in usmiljene.

»Poglej to veliko slavo, ki jo sonce krona. — Gore, gorice in polja... Polja poglej! To dehtečo in puhtečo grudo, polno življenja in blagoslova! Poglej žita in trave... ah... glej in razumi in ne izprašuj!«

Tako je rekel duhovni gospod in se blaženo nasmehnil.

Ožbalt se je predramil. Izba ni bila lepša in ne svetlejša kot kdaj prej, le tisti nasmejani obraz in tiste svetle oči je videl fant v vsakem kotu, na steni in zunaj v soncu.

Božja milost ga je obsijala in resnično mu je bilo razodeto vse, kakor v evangeliju o osmerih blagih.

Oma

Oma je bila srednje postave, svetlih rjavih las in temnih oči. Hodila je v osmi razred gimnazije. V razredu so bili fantje in dekleta. Oma je bila živahna in prikupna. Profesorji so jo imeli radi; saj je bila prva v razredu. Pri nalogah je vsakemu pomagala. Kadar kdo ni česa razumel, ga je poučevala toliko časa, da mu je bilo vse jasno. Včasih se je mama že jezila, češ da preveč za druge dela. »Saj smo vsi študentje,« je vedno odgovorila.

Dober mesec pred koncem šolskega leta je bil njen sedež v klopi prazen. Drugi dan je zopet prišla. Stopila je v razred kot vedno, vesela in prijazna. Pri razlaganju zgodovine se je sanjavo zagledala skozi okno in oči so se ji napolnile s solzami; ustna so ji nalahno vztrepetala in povsila je pogled v klop. Profesor jo je ves čas opazoval. Ni mogel razumeti, da Oma, ki je vedno pazila na vsako besedo njegove razlage, zdaj zamišljeno zre v klop. Ko je končal, jo je poklical, naj ponovi. Zdrznila se je, ko je zaslišala svoje ime, in močno pobledela, ko se je oprčila, da razlage ne zna ponoviti. Vse oči so jo gledale, njej se je pa videlo, da bi se rada zbrala. Zvonec jo je rešil iz mučnega položaja. V odmoru so vsi planili k njej, kaj je počela med zgodovino, da ni znala ponoviti razlage. »Oh, malo sem se zagledala skozi okno,« je odgovorila in se nasmejala. Bila je zopet vedno vesela Oma.

Ko se je po šoli poslovila od součencev in je sama stopala proti domu, so ji oči zopet zaslanjano zrle po cesti. Na lice li je kanila solza, preko ustnic pa ji je privrela prošnja: »Samo še maturo! O, Bog!...«

Za seboj je zaslišala glas: »Oma, zakaj me nisi počakala, da greš zdaj tako sama?«

Obrnila se je.

Pred njo je stal sošolec Mirko.

»Oma, kaj pa ti je danes? Strašno si slabe volje.«

»O, prav nič ne!«

Njene oči so dobile zopet vesel izraz, Mirko je le opazil, da ji glas trepeče in da bi se rajši jokala. Hotel jo je še naprej spraševati, pa ga je prehitela in začela drug pogovor. Pred njenim domom sta se poslovila in začutila je njegov zaskrbljen pogled na sebi, pa ni mogla spregovoriti. Dušilo jo je v prsih. Hitro mu je podala roko in mu nemo pokimala v pozdrav. V veži se je naslonila na zid in globoko zajela sapo.

Drugi dan je zopet ni bilo v šoli. Mirko se je med poukom nemirno premikal na svojem sedežu in njegov pogled je begal od praznega prostora proti vratom, če Oma morda le še ne pride. Pa ni je bilo. Tudi tretji in četrti dan ne. Šele po enem tednu je zopet prišla. Njena lica so bila bolj bleda in pod očmi je imela črne kolobarje, a bila je še vedno vesela in živahna.

Mirko jo je gledal in opazil trudno potezo okrog njenih ust, kadar ji je zamrl smeh na obrazu. Vedel je: Oma ni zdrava.

Po šoli je stopil za njo in jo spremil kakor navadno. Pred hišnimi vrati jo je prijel za roko in jo skrbno vprašal: »Oma, zakaj ne ostaneš doma, dokler si bolna? Zakaj se popolnoma ne pozdraviš?« Smeh ji je izginil z obraza, ko je zgovoril zadnje besede: »zakaj se popolnoma ne pozdraviš?« Naslonila se je na steber ob vratih in iz oči so se ji ulile solze. Dušeče je izgovarjala: »Pred tednom sem

šla na vrt in se pripognila, da bi utrgala nagelj. Tedaj me je napadel hud kašelj. Zameglilo se mi je pred očmi in ostro bolečino sem začutila v prsih. Komaj sem prišla do klopi; tedaj sem začutila nekaj toplega na roki. Pogledala sem. Bila je kaplja krvi. Naslednji dan mi je bila ves čas pred očmi rdeča pega na roki. Vsakikrat, kadar sem se spomnila na njo, sem jo začutila kot žgočo žerjavico. Drugi dan se mi je zopet ulila kri. Ker sem bila slaba, mi je zdravnik prepovedal iti v šolo. Danes mi je boljše in sem vstala. Do mature je komaj mesec. Še to bi rada naredila, potem... je tako... ko... Močan kašelj jo je prekinil. Mirko je skočil k njej, kajti omahnila je in bi bila padla, da je ni podprl. V pretrganih sunkih ji je suh kašelj pretresal telo. Po prstenem obrazu sta ji zdrknili dve solzi in se pomešali s krvjo, ki se ji je ulila iz ust.

»O Bog! Ravno tega sem se bal.« je vzdihnil Mirko in glas se mu je tresel, ko jo je tolažil. »Oma, pozdravila se boš!... Glej, že zaradi mene se moraš, Oma!«

Trudno ga je pogledala in njene temne oči so se utopile v njegove in lahen trepet jo je stresal, ko jo je nesel po stopnicah v njeno sobo. Mati je prestrašena hitela po zdravniku, Mirko pa je položil Omo v posteljo. Prijela ga je za roko, ko je sedel na stol poleg nje, in pretrgano začela: »Mirko! Umrla bom... Morda že jutri... morda danes... Ne bom delala mature, čeprav bi jo tako rada. Ne pozabi me... Mirko! — Ljubim te. Včasih sem želela, da bi vedel za mojo ljubezen, pa ob boleznih sem imela pomisleke... Zdaj, ko je za me življenja konec, lahko zveš za skrivnost mojega srca... Jaz bi ti... toda... zdravnik bo prišel... pojdi zdaj... Pozdravi v šoli... Morda...«

»Ne govori, Oma!« je bolešno zastokal Mirko in si zakril obraz z rokama. »Ti ne smeš umreti! Glej, tudi jaz te ljubim. Ne smeš me pustiti samega z ljubeznijo, ki mi ne bo dala živeti brez tebe.« Zaihtel je. Ko se je pomiril, se mu je srce skrčilo, ko je videl njen obraz blede od bolečine in v kotu ustnic progo krvi, ki je rdečila zglavje.

Po onem dnevu je ni bilo več v šolo. Mirko jo je obiskoval, dokler mu ni na dan, ko so drugi skončali maturo, umrla v naročju z njegovim imenom na ustih...

Tudi Oma je dovršila maturo! — Maturo svojega mladega življenja, svoje prve ljubezni...

GORENJSKI:

Zmisli...

Zmisli se, prijatelj, tam nad nami je nebo.
Ko zvečer se nanj oziram, mi neskončno je hudo.

Mojo dušo nekaj tlači, jaz bi se pa rad sprostil,
morda bi v višavah sinjih se od beganja spočil.

Zmisli se, prijatelj dragi, kadar zvezdno je nebo,
v neutešnem koprnjenju vse globine moje mro.

Pamet ga je srečala

Skoraj dve leti bosta kmalu minili, odkar sem ga zadnjikrat videl. Potem sem ga izgubil izpred oči in iz spomina. Zadnjič pa je privihral okoli ovinka, da bi me kmalu podrl.

Saj vam še povedal nisem, kdo prav za prav je bil ta človek, ko pa v prvem presenečenju niti sam sebi nisem verjel, da stoji moj stari znanec pred mano. Nisem verjel, kajti dve leti sta za navadne zemljane vendarle neka doba in ni nič čudnega, če človek koga izgreši. In vendar je bil pred mano on sam in nihče drugi. Peter Vitek, namreč.

Se mar še spominjate tega človeka, ki je pisal pestre in samozavestne pesmi in so ga potem uredniki metali po stopnicah? Ali pa ko se je zaklel, da ne bo več sodeloval v tedniku »Konoplji«, samo zavoljo tega ne, ker je bil list tiskan na papirju, ki je imel samo petnajst odstotkov celuloze?

Bil je čudovit človek, ta Peter Vitek! Suh in visok in ko se je v zadnjih dveh letih pognal še za dober decimeter v višino, se je človek skoraj zbal, da se ne bo pri svoji nagli hoji prelomil.

»Eni smo veliki tako, drugi so pa spet drugače. Prešeren je bil velik in jaz sem tudi, če ne še večji,« je ponosno dejal, ko sem se načudil njegovi visoki postavi. »Boš videl, v narodu bom živel kot velik mož!«

Res, Peter Vitek ima prav! Ni njegova navada, da bi se lagal v življenju, razen če ga k laži zapelje nevednost. Toda to pot pri njem v resnici ni bilo nevednosti. Vsi, ki ga poznajo, ga bodo še po njegovi smrti ohranili v spominu kot velikega moža. Biti velik, morda celo večji kot Prešeren, pa navsezadnje tudi ni malo.

»Dolgo časa se že nisva videla. Kaj si za javnost umrl? Po tisti pesmi v »Konoplji« te nisem srečal v nobenem listu,« sem ga vpraševal.

»Nikjer nisi videl mojih stvari, ker nisem nikamor pošiljal. Uredniki so me sicer prosili, toda dokler ne bodo tiskali na papir, ki bo imel vsaj štirideset odstotkov celuloze, ne dobe od mene niti enega duševnega proizvoda,« je spet nehote lezla vanj nevednost.

Ne mislite, da se je lagal, ko mi je to pravil. Peter Vitek se načelno sploh ne laže, le kadar je v nevednosti, utegne priti čez njegove ustnice laž. Končno pa tudi ni nič čudnega, če so uredniki skromni v svojih zahtevah.

»Zadnje čase ne pišem več. Pamet me je srečala!« je povedal kratko in skoraj jezno.

»To je vse hvale vredno.«

»Pregovorili so me, naj pustim literaturo in se rajši poprimem knjig. Izpit naj naredim, da bom potem dobil kakšno službo. Da je literatura brezkrusna obrt so mi dejali, nevošeljivci!«

»Niso ti nápak povedali. S pesmimi si ne boš napolnil lonca.«

»Torej tudi ti? Vsi ste enaki! Hinavci! Zbogom!« je siknil užaljeno in hotel v jezi oditi.

»Peter, ne nori! Saj si mi rekel, da te je srečala pamet,« sem ga skušal zadržati.

»Grem!« je vztrajal in stopil po cesti.

»Počakaj!« sem ga dohitel. »Peter, pri knjigah si ostal s svojo besedo. Prijel si se jih,« sem ga skušal pripeljati na prejšnji pogovor.

»Seveda, poprijel!« je ježno trmoglavil. »Da bi se jih nikoli ne! Deset mesecev sem si vtepal učenost v glavo. Potem sem šel k izpitu. Dva sem imel, drugega za drugim. Prvega sem položil jaz, drugi izpit je položil mene. Prav žal mi je, da nisem možganski atlet. Zdaj sem tam, kjer sem bil. Samo leto je šlo po zlu,« je pripomnil grenko.

»Smola,« sem dejal kratko in umolknil. Kdo drugi bi mu izrekel sožalje. Toda Petra Vitka poznam in vem, da tega ne bi mirno prenesel.

»Potem sem pisal, samo pisal, da bi nadomestil ono, kar sem v enem letu zamudil,« je urno nadaljeval. »Napisal sem stvarce, lepe stvarce in sam vrag vedi, zakaj niso ugajale urednikom. Vsak je nekaj pogršel v njih. Da je oblika pesmi prekratka za tako velike misli, kot jih imam jaz, mi je nekdo rekel. Da sem po njegovem skromnem mnenju rojen epik in naj poskusim v povesti ali kratkem romanu. Samo volje je treba in ničesar drugega.«

»Pa si začel z romanom?« me je gnala radovednost.

»Do zdaj ne, toda začel bi, prav gotovo bi začel in še na roman bi se spravil, če bi našel zavarovalnico, ki bi me hotela zavarovati za slučaj, če bi pogorel s svojim delom. Toda do zdaj je še nisem našel, v negotovosti pa se ne spuščam rad. Preveč imam izkušenj, mnogo preveč in pamet me je srečala.«

Preložil je aktovko iz leve v desno, popravil svoj široki klobuk in nadaljeval z nizkim, žalostnim glasom:

»Kdor mnogo tvega, lahko mnogo izgubi,« je dejal. »Na te besede sem pomislil, ko sem spet prišel za pero. Kaj bi pisal roman, ko pa človek ne ve, če mu ga bodo sploh kdaj sprejeli. Glej, takole mi je rekel urednik »Konoplje«: »Gospod Vitek, kar pišite, če se vam papir ne smili. Če se bojite romana, se pa spravite na drobne stvari. Na primer na take, kot jih je pisal Rabindranath Tagore. To so utrinki, to so biseri, to je mozaik, moj dragi! Saj me razumete, gospod Vitek? Življenje je bogato takih utrinkov in za snov prav gotovo ne boste v zadregi. Tako torej, gospod Vitek! Pišite, kar pogumno pišite, če se vam le papir in čas preveč ne smilita. Zbogom, gospod Vitek!« — Vidiš, takole mi je takrat rekel oni Konopljar!«

Prestopil je nervozno, napravil nekaj korakov in se spet ustavil.

»Glej, tako mi je rekel Konopljar in jaz sem mu verjel. Sveto verjel! Danes mu ne bi več! Pamet me je srečala, ti pravim! Takrat pa me še ni! Pisal sem, kot mi je rekel. Življenje je v resnici pestro. Vse, kar sem videl, sem spravil na papir. Za zvezo med dogodki zares nisem veliko pazil. To priznam. Toda tudi Rabindranath Tagore nima zveze med svojimi utrinki. — Nesel sem svoje delo uredniku. Da bi ti takrat videl njegov obraz. Kimal je in zmajeval z glavo, stiskal ustnice — opazil sem, kako je zadrževal smeh — potem pa je bruhnilo iz njega: »Toda gospod Vitek, kaj pa vendar počenjate!« se je nesramno krohotal. »Kaj pa hočete prav za prav povedati s to stvarjo? To naj bo literatura?« se je režal, kot bi prišel ob pamet. — »Toda, gospod urednik, saj ste mi sami rekli... utrinki... mozaik!...« so se mi zatikale besede, ko sem mu hotel pojasniti, da sem delal po njegovem navodilu. — »Gospod Vitek, mozaik sem rekel, seveda sem vam to rekel, toda treba je ločiti mozaik od skrpucala. Za vas je raztrgana beraška suknja menda tudi mozaik. Samo to vam pravim in malo več pameti vam želim in nič drugega! Zbogom, gospod Vitek!« je dejal suho in mi z naglo kretnjo vrnil rokopis. Kot strela

z jasnega me je zadelo vse to. Saj me razumeš, če ti povem, da nisem niti vedel, kdaj in kako sem prišel na cesto.«

»Pa menda nisi obupal?« sem postal radoveden.

»Kje neki! Obupal bi bil, če bi me bila takrat pamet srečala. Pa me ni in Bogu bodi za vse to potoženo. Da mi je Konopljar nevoščljiv, mi je tedaj nekdo vtepel v glavo. — Le čemu bi pošiljal v »Konopljo«, ko pa je drugih listov na pretek. V »Naš ponos« pošlji ali pa v »Domačega zajca« mi je svetoval. Odločil sem se za poslednjega. Cel sveženj rokopisov sem povezal skupaj, prav na vrh sem položil svoje »Utrinke« in lepo pismo. Od svojega zadnjega sestanka s Konopljarjem namreč načelno nočem imeti nikakih osebnih stikov z uredniki. Samo dolgo pismo sem napisal in na koncu sem kratko pripomnil: »Gospod urednik! Še enkrat Vas nujno prosim, da čimprej preberete mojo pošiljko in mi sporočite svoje mnenje, da se bom vedel v bodoče ravnati po Vaših željah, kajti ravno zdaj imam doma nekaj novih želez v ognju. S spoštovanjem Vaš Peter Vitek.«

»To pot si menda uspel?«

»Molči! Cemu odpiraš usta, če te nisem nič vprašal?« je naenkrat vzkipel Vitek. »Če bi mi »Utrinke« objavili, bi ti jih pokazal. Tako pa...« je nerodno umolknil in beseda mu kar ni mogla čez jezik.

»Kaj je bilo?«

»Čez teden dni mi je urednik vrnil ves zavitek. Noben list ni manjkal. Samo kjer je bilo prej moje pismo, je zdaj ležal ozek listič. En sam stavek z rdečo pisavo je bil na njem. En sam in nič drugega.«

»Kaj vendar?«

»Svetujem Vam, da priložite ta sveženj k onim železom.«

Vitek je prestavil aktovko iz desnice v levico in si v nekaki zadregi popravil klobuk.

»Si slišal? En sam stavek je bil napisan na tistem papirju, pa je bilo popolnoma dovolj, da me je srečala pamet. Si me razumel? Pamet me je srečala. Zbogom!«

Še roké mi ni dal in izginil mi je izpred oči prav tako hitro, kot se je prej zaletel vame.

Pa naj kdo reče, da ni čuden ta Peter Vitek!

GORENJSKI:

*Saj bi šel
Saj bi šel*

Saj bi šel odtod in kamor koli
in govoril in zapel.

Morda bi ušel pekoči boli,
ko živeti s svetom bi začel.

Pa sem se ustrašil svoje duše,
hrepenečih rok. —

Nad menoj se boči jasni nebes,
a nad nehom Bog.

Mladina v boljševiškem raju

Spomnil sem se slučaja iz Odese leta 1925. Neki brezprizornik je neki ženi iztrgal hleb kruha in zbežal. Žena je začela kričati, ljudje so drli za dečkom in nekdo mu je podstavil nogo. Padel je in z glavo treščil ob gramoz. Vse lice je bilo krvavo. Žena ga je dohitela in začela brcati v ledja in boke. Njen zgled so posneli tudi mnogi drugi. Kmalu pa se je stvar zasukala. Neki dijak je namreč žensko tako silno udaril po glavi, da se je zrušila. Pa to še ni bilo najhujše. Groznejše je bilo gledati drugo: na tleh ležeči deček, ves krvav in stopen, se je stiskal v klobčič, udarcem nastavljal najodpornjše dele svojega telesa, hkrati pa ves čas s pohlepno naglico trgal kose kruha, oblitega s krvjo, ter jih požiral, ne da bi kaj žvečil. Odvlekli so ga na policijo. Ves čas je ječal, si z roko otiral solze in kri, vmes pa neprestano urno goltal kruh, ki ga je nemili usodi tako drago plačal.

Prav nobeden tehle fantov ni mogel preprosto leči na zemljo, prekrižati roke in z mirno vdanostjo umreti za slavo bodočih komunistovskih rodov. Začeli so se pač boriti za življenje z edinim orožjem, ki jim je še ostalo — s krajo. Kradli so ljudem tudi zadnji košček kruha, kajti predzadnjega gotovo nihče ni imel. V bedi sovjetskega življenja, z milijonskim številom sovjetskega brezprizorništva so postali narodna rana. Službeno in neslužbeno so jih izključili iz vsake družbe. In tako so postali besni volkovi, ki so jih začele goniti vse sovjetske oblasti.

*

Pri našem ognju je spet vse umolknilo. Nekdo je predlagal, da bi zapeli. Eden od malih skoči na noge, potegne iz žepa nekakšne kastanjete in s hripavim glasom zapoje prostaško pesem. Nikogar ni ogrela. Tedaj začne neki glasek brezprizorniško himno:

Eh, pih! piska parni stroj.
Pod kolesa, brate!
Naj nas zopet dalje vozi!
Brezprizornik nima doma ne kotička,
sem in tja po svetu bega.

Pesem povzame še desetorica pridruženih glasov. Nekateri pojo sede, drugi leže, tretji so si oklenili kolena in glavo vtaknili med noge. Drugi spet topo in brezupno bulijo v ogenj, oči pa jim ne gledajo plamena, ampak se zgublajo nekam v daljavo — v bodočnost. V kakšno bodočnost?

... Ah, jaz sem siromak,
pozabljen od ljudi,
pozabljen in zavržen
od detinskih, mladih nog.

Siromak jaz tu
brez sreče, brez miru
umreti moram in umrl bom,
pozabljen in zavržen,
in nihče nikoli ne izve
za gomilo mojo!

Da, za tvojo gomilo zares nihče nikoli ne izve! Pridušeno teče pesem, da ti trga dušo. Kot zemlja blede lica že zdaj topo strmijo v to gomilo, ki jih čaka, čaka prav blizu nekje. Ali v šotišču sosednega blata ali pod kolesi vlaka ali pa v skupnih grobovih tisočev otrok, ki so v taboru pomrli od skorbuta, ali pa kar ob zidu GPUa.

»Golazen prihaja!« nenadoma opozori neki tabornik.

Ozrem se. S Čenikalom na čelu se bliža dvajset vojakov. Pesem utihne kot bi odrezal.

Vojaki samoobrane se kakor veriga zvrstijo okoli našega igrališča. Čenikal se usede kraj mene. Otroci pa takoj vstanejo.

»Z golaznijo skupaj ne bomo sedeli, pojdimo rajši kopat!«

»Naj sami kopljejo! Mi naj garamo preko svojih moči, oni — svinje — pa bodo sedeli in gledali, kajpada! Naj si ti ušivci še sami sebi grob kopljejo!«

Ostanem s Čenikalom sam. Ta mi namigne, češ: »Ste videli? Taki so. Zdaj ste se lahko sami prepričali.« A jaz sam vidim bolje od Čenikala.

»Zakaj prav za prav ste pripeljali svojo četo?«

»Da nam delavci ne uidejo.«

»Čemu neki? Že tri ure smo tu in so se čisto lepo vedli.«

Čenikal skomizgne z rameni.

*

Proti poldnevu uredim fante v četo in odrinem proti domu. Četo z vseh strani obkoli vojski samoobrane, oboroženi s posebnimi karabinkami. Jaz sem stopal ob četi. En fant se začne sumljivo naslanjati name. A moji vnanji žepi so iz previdnosti prazni in fanta posmehljivo pogledam: Prepozen si! Fantič pa mi pogled prav tako posmehljivo zavrne s svojimi žeparskimi očesci in se oddalji. Četa pa se začne smejati. »Hej, stric, sezi malo v žep!« Slušam jih, smeh pa je vedno bolj razposajen. Debelo pogledam, ko iz žepa potegnem nedavno mi ukradeno tobačnico. In čudo prečudno: polna je! Kdo bi si mislil. Dobro vem, da so mi ukradeni tobak pokadili, kot bi mignil. Torej so potem med seboj zopet zbirali. Kdaj, kako? Vsa četa se razposajeno krohota. »Hoho, v žepu strica inštruktorja je tobak dobil mlade! Drugi pot pa nikar tako ne razsipaj!«

V zadnjih vrstah čete naenkrat psovke, vik in krik. Čenikal se okrene, plane kot volk proti tisti strani in zakriči: »Četa, stoj!« Tudi jaz stečem proti zadnjim vrstam. Na skali ob potu sedi vojak samoobrane, stoka in si otira z razbite glave kri. »Nekdo ga je s kamnom,« pojasnjuje Čenikal. Besen ko volk šviga z očmi na vse strani, da bi izsledil med brezprizorniki krivce. Ti pa se mu rogajo in nekateri izzivajo:

»Jaz sem ga, tovariš vzgojitelj, jaz sem ga.«

»Ne, ampak jaz. Kar v oči mi poglej!«

In tako dalje. Bilo je jasno, da krivca ne bodo odkrili. Kamen je priletel iz srede čete in vojaka pogodil v teme.

Vojak vstane in se opoteče. Dva njegova tovariša ga podpreta. Vsem trem iz oči srši volčji bes.

Da, lepo so si izmislili: divide et impera. Ti vojski samoobrane so med seboj povezani kakor ura, prav kakor vsi njihovi predstojniki. Veže jih kri, veže mržnja vse ostale množice in zavest, da edino vzajemnost vse njihove bande, edino odločnost in nastopanje brez usmiljenja še more njihovo življenje varovati, pa naj bo še tako bedno.

Ko smo prišli v tabor, smo četo prešteli. Šestnajst fantov je pobegnilo. Čenikal je bil ves divji, obseden.

Načelnik straže je hotel odgovornost naprtiti meni in odšla sva k načelniku tabora.

»Pravite torej, da šestnajst oseb?«

»Da, tovariš načelnik.«

»No, vrag z njimi!«

»Trije so se vrnili. Pripovedujejo, da je eden utonil v blatu. Hoteli so ga izvleči, pa bi se skoraj še sami pogreznili.«

»No, vrag z njimi!«

*

Ponoči je nad taborom zavijala polarna burja. Veter je butal v okna in jih zasipal s kupi peska. Zaspali kar nisem mogel. Po glavi so se mi podile misli, kaj bo pozimi. Kaj bodo delali ti štirje tisoči otrok v neskončno dolgih zimskih nočeh, ko bo Satanov breg zasut z visokimi snežnimi nasipi in se bodo v barakah svetlikali samo črni dimniki? Saj do zime se jim gotovo ne bo posrečilo, da bi »likvidirali« (iz sveta spravili) vse te štiri tisoče. Spomnil sem se tobačnice, polne tobaka. Človeška reakcija, če s kom po človeško ravnaš. Torej nad temi fanti le ni treba še obupati, saj so postali tatje brez svoje volje. Torej v njih le še brli iskrica božjega ognja. Kdo jo bo razpihal?

Naslednje jutro sem se zgodaj splazil iz tabora »drugo Boljševo« kakor tat ponoči.

Na svetu nekje je »Liga za zaščito človeških pravic«. V poslednjih letih pa sta človek in njegova pravica postala hudo relativen pojem. Tako na primer kmet ni več človek, a Liga se še zganila ni, da bi zaščitila njegove pravice.

Je pa še pravica, ki o nji niti najmanj ne moreš dvomiti. To je pravica otrok. Ti niso povzročali ne revolucije ne kontrarevolucije. In zdaj umirajo, čeprav niso sploh nič zagrešili.

Pri opisovanju tega otroškega tabora nisem ničesar dodajal, ne da bi očrnil boljševike, ne da bi opral brezprizornike. Kako je moglo priti tako daleč? Sovjetska oblast, »najčlovekoljubnejša oblast na svetu«, je najprej milijonom otrok vzela starše in na ta način stvorila in neprestano še ustvarja brezprizornost, narodno veliko rano. Zdaj seveda jo mora skriti čim bolj pred očmi kulturnega sveta, saj boljševizem ne zdravi in tudi ne more zdraviti. On rano preprosto »likvidira«. Ta satanska »likvidacija« pa je v tem, da sovjeti milijone otrok izločujejo iz vsakršne človeške družbe, da njihove ostanke zapirajo v karelsko tajgo in jih prepučajo počasnemu umiranju od lakote, mraza, skorbute in jetike.

V sovjetskem raju pa ni samo en tak tabor. Ta, ki sem ga opisal, se nahaja na bregu Belomorsko-Baltiškega prekopa, osem in dvajset kilometrov severno od mesta Povjenca.

Ako ima »Liga za zaščito človeških pravic« vsaj malo vesti, se bo za ta tabor prav gotovo pobrigala.

Dostaviti moram še, da so do uvedbe zakona o streljanju nedoletnih te fante streljali sploh brez vsakega zakona, tako rekoč v okviru pravic sovjetskih običajev.

Jurček se uči fotografiranja

4. Fotografska praksa.

Jurčkova teorija in Tinetova praksa.

Jurček je v prvih sončnih dneh pred pomladjo na svoji koži občutil, kako pusta in siva stvar je sama teorija. Toliko znanja o fotografiji si je pridobil v zimskih mesecih, pa se vendar sedaj, ko ima fotografski aparat pogosto v roki, nič ne zna z njim obračati. Tudi s slikami ni še popolnoma zadovoljen. Ve, kakšne bi morale biti, čeprav se mu čisto tako ne posrečijo. Zato mu je Tine obljubil, da bosta na izletih z aparatom v roki preizkusila vse svoje fotografsko znanje. Jurček je kmalu spoznal, kje tiči zajec. Opazoval je Tineta pri snimanju in ga občudoval, kako premišljeno je ravnal pri tem in kako je obvladal svojo kamero.

Trenutna fotografija.

Tine mu je pojasnil, da mora vsak začetnik najprej obvladati fotografiranje ob lepem vremenu. Takrat bo dobil najbolj žive in najpristnejše slike. To so hitri posnetki, ki jih tako rekoč skrivaj nastreljaš, ne da bi osebe, ki si jih slikal, sploh čutile, da si jih res fotografiral. Vidiš zanimiv prizor, skrivaj se prikradeš v bližino; aparat imaš že pripravljen za snemanje, samo pritisneš, na filmu pa je ostal kos resničnega življenja. Tak živ posnetek imenujemo z angleško besedo *snap shot*.

Danes, ko so vobče v rabi kamere za format 6×9 in še za manjše velikosti slike, je trenutna fotografija glavno področje vsakega ljubitelja fotografije. Mali aparati ne poznajo nobenih tehničnih težav. Fotograf se ves lahko posveti samo motivu in to z največjo pazljivostjo, če hoče, da bo slika učinkovala živo in naravno.

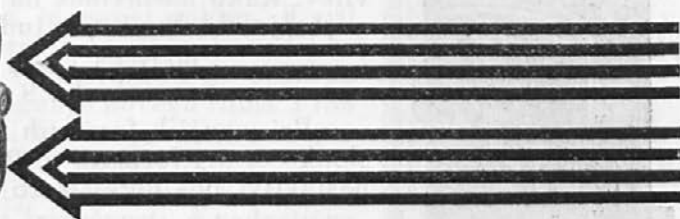
Fotograf mora svoj motiv opazovati tako, kakor lovec divjačino, ki jo hoče ustreliti. Ujeti mora najugodnejši trenutek za snemanje. Trenutek mora biti ugoden v vseh ozirih, glede na dejanje, razgibanost, mimiko in ozadje. Važna je celotna okolica predmeta, ki ga slikaš. Paziti moraš, da ne bo na sliki ničesar, kar ne spada k motivu.

Vsi ti pogoji pa zahtevajo točno opazovanje. Treba se je popolnoma osredotočiti na predmet, kajti včasih odloči delec sekunde. Ne smeš pritisniti ne prezgodaj ne prepozno. Sploh pa ne smeš kar »pritisniti«. Malokdaj ti bo prišel lep motiv kar mimogrede pred oči. Trenutna fotografija zavisi precej od gibanja predmeta, po katerem moramo preceniti osvetlitev. Tudi nastavitve razdalje mora biti natančna. Kajti le malokdaj je mogoče vzeti zelo majhno zaslonko. Pri trenutnih posnetkih uporabljaj povprečno zaslonko 8 ali 9. Tako boš dobil dovolj osvetljene slike z ostrimi obrisi. Oster bo predvsem glavni motiv, ostalo pa se bo izgubljalo v ozadju.

Načrtno fotografiranje.

Vsak posnetek zahteva pet prijemov. Da se ti slika posreči, ni vseeno, v katerem vrstnem redu se vršijo. Začetnik ne ve prav nič početi s številnimi vzvodi in gumbi na aparatu. Tudi izurjen ljubitelj kaj lahko pozabi na kak prijem, ko je ves zaverovan v motiv in čaka na pravi trenutek z vso lovsko gorečnostjo. Vsak strokovnjak mora

poznati pri svojem delu določen red. To je važno zlasti pri fotografiranju. Izkušeni fotografi priporočajo tale red: nastavi najprej razdaljo, potem zaslonko, potem osvetlitev, nato sproži, končno pa zavrti film do naslednje številke. Pri vsakem posnetku si ponovi torej besede: razdalja, zaslonka, osvetlitev; nobene ne smeš prezreti. To je ves sistem fotografskega

Slika 1.

Kamera Rolleiflex ima dva objektiv. Skozi spodnji — snimalni prihaja svetloba na film skozi zgornji — iskalni pa na poševno zrcalo, odtod pa na medlico. Tako je mogoče dobiti vedno ostro sliko.

dela, ki pa ti zagotovi, da ne boš skvaril nobene slike. Kako prijetna je po končanem posnetku zavest, da nisi ničesar pozabil.

Dve znameniti nastavitvi.

Tine je Jurčka seznanil z dvema znamenitima nastavitvama: 1. za bližnje posnetke, 2. za bolj oddaljene posnetke. Pri prvih naj bo ostra samo bližina, pri drugih pa bližnji in zelo oddaljeni posnetki hkrati. S tema nastavitvama lahko potem slikamo vse. Omogočata ti, da se ti ni treba dosti meniti za gube in vzvode na aparatu. Zlasti skrbi za točno presojanje razdalje ti odpadejo kar same od sebe.

1. Najprej torej nastavitve za bližnje posnetke. Ta nastavitve velja za vse posnetke od najmanjšega do 6×9 formata:

metrska skala na 4 m,

zaslonka 8.

Potem imaš pri formatu do 6×6 cm ostro vse

od 3 cm do 6,5 m.

Globina ostrine znaša torej 5,5 m. Vse, kar je od tebe oddaljeno več kakor 5 m, pa manj kakor 6,5 m, lahko slikaš, ako imaš nastav-

ljeno metrsko skalo na 4 m, zaslonko pa 8. Ali ni to sijajno! Ravno v tej oddaljenosti navadno slikamo posamezne osebe, skupine, živali ali zanimive prizore. Pri formatu 6×9 pa sega ostrinska globina od 3 m do 6 m.

Pri zelo sončnem vremenu, ali če imaš zelo občutljiv film, vzemi namesto 8 zaslonko 11. Potem imaš pri formatih do 6×6 ostrino od 2,5 m do 8,5 m;

Slika 2.

Kamera ima na levi strani ročko, s katero je mogoče vrteti film in napeti zaklop. Vse to se vrši avtomatično.

pri formatu 6×9 pa

od 3 m do 7 m.

Ako pa slikaš v še večji bližini kakor 3 m, potem moraš točno nastaviti na dotično razdaljo. To pa je zelo redko.

2. Sedaj pa še ena prav tako važna nastavitvev. Kako nastavimo, da dobimo ostre hkrati najbolj oddaljene pa tudi bližnje predmete:

metrska skala na 8 m,
zaslonka 8 ali 11.

Pri manjših formatih kakor 6×6 vzemi zaslonko 8, pri formatu 6×9 zaslonko 11. Pri tej nastavitvi boš dobil ostro vse

od 4 m do neskončnosti (∞).

To drugo nastavitvev boš uporabljal, kadar snimaš pokrajino, pri kateri je vedno važno tudi ospredje, ali pa na potovanju, kjer hočeš hkrati dobiti ostro skupino potnikov in še vso zanimivo okolico.

Jurček ima seveda na listku napisane vse nastavitve za njegov format in nosi listek v aparatu torbi. Na eni strani ima napisano tablico z osvetlitvami, na drugi pa nastavitve.

Osvetlitev se mora vedno prilagoditi uporabljeni zaslonki v skladu z osvetlitveno tablico.

Lestvici zaslonk in osvetlitev sta na aparatu tako izbrani, da prehod k naslednji zaslonki zahteva tudi naslednjo osvetlitev. Po osvetlitveni tablici odgovarja na primer zaslonki 8 osvetlitev $\frac{1}{50}$ sekunde; ako pa ti je bolj prikladna zaslonka 11, moraš vzeti naslednjo daljšo osvetlitev $\frac{1}{25}$ sekunde.

Fotografiranje brez težav in skrbi.

Letos ne praznujemo samo stoletnice fotografije, o kateri smo že večkrat govorili. Letos je minulo deset let, odkar se je pojavila na fotografskem obzorju nova kamera — Rolleiflex. To je zrealno refleksna kamera, tako smotrno in natančno zgrajena in s takimi odličnimi lastnostmi, da si je takoj pridobila svetovni sloves. V desetih letih so zgradili več kakor četrtilijona teh kamer. Težko bi bilo

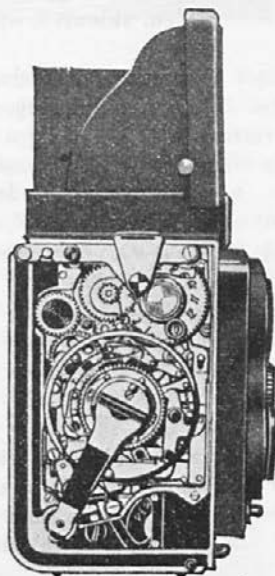
najti kak košček zemeljske površine, niti na polih niti na ekvatorju pa tudi na Himalaji ne, ki ne bi bil sniman s to kamero.

Rolleiflex ima kar dva objektiv. S spodnjim snimamo kakor pri vsaki drugi kameri. Nad njim imamo pa posebni iskalni objektiv. Skozi spodnji padajo svetlobni žarki naravnost na film, skozi zgornji pa najprej na poševno zrcalo, od katerega se odbijajo na medlico. Tako nastane pokončna slika predmeta, ki ga snimamo. Spodnji objektiv nam služi za snimanje, zgornji pa za nastavitve ostrine. Oba sta vgrajena tako, da kaže iskalna slika isto ostrino in izrez kakor slika na filmu. To nam omogoča otročje lahko nastavitve.

To je res prvi in edini avtomat med foto-grafskimi aparati. Treba ti je samo zavrteti ročko, pa si s tem film pomaknil za eno številko dalje, hkrati pa še napel zaklop. To ti onemogoča, da bi napravil na istem košu filma dva posnetka. Nekaj edinstvenega je posebna tipalna priprava za vlaganje novega filma. Film lahko vložiš v popolni temi, aparat ti sam pokaže, kdaj si zavrtel film do številke.

Rolleiflex ti da sliko velikosti 6×6 cm. To je brez dvoma format bodočnosti. Kvadratična oblika ti prihrani vsako ugibanje, ali bi vzel pri snimanju pokončno ali podolžno sliko. Pri snimanju s to kamero odpade vsako merjenje razdalje. Medlica ti pokaže ostro sliko v tisti velikosti in lepoti, kakor jo boš imel pozneje na papirju. Ne imenujejo zastonj »gledajoča kamera«.

Po svoji mnogostranskosti in štedljivosti pri uporabi je postala Rollei-kamera prava ljudska kamera, zlasti odkar so jo začeli graditi v cenejši izvedbi. Ta cenejša, toda prav tako natančna kamera je Rolleicord, ki deluje po istem načelu in z isto točnostjo kakor Rolleiflex. Skoraj nemogoče pa je v kratkem opisati vse dodatne pripomočke za to kamero.

Slika 3.

Pogled v notranjost kamere. Za lepo izoblikovano zunanjo steno se skriva kompliciran mehanizem zobčastega kolesja in vzvodov. V tem je skrivnost vse natančnosti in smotrnosti Rolleiflex-kamere.

ROŽAMARIJA:

Hrepenenje

V belo čašo svojih sladkih rok
skrij cvetje mojih mladih dni!
Glej, v moji duši je tako temno,
da se bojim, da cvetje v njej umre,
da se bojim, da sanje zatemne
od težke, bolne žalosti.

Videnje

Mimo mojega okna je šel to noč,
truden, sklonjen, opotekajoč.

Spoznal sem ga in kriknil v bolesti:
Zakaj greš sam po mračni, trdi cesti?

V raztrgan plašč je bil zavit,
obraz ves žalosten, s krvjo oblit.

Obrnil se je, dvignil bele roke,
da zažarele rane so globoke.

»Odpusti!« sem zavzdihnil v bolečini.
In nasmehljaj se je in stal je v mesečini.

F.PRIMC:

Obrazi

(Prosto po Jenku)

I.

Šola nam darove
pripelja različne:
s sabo nam prinese
cveke in odlične.

Cvekov se iznebi,
preden mine leto,
za odlične skrbi,
da jih bo nešteto!

To vodilo zlato
vsakdo naj upošteva,
da ob spričevalu
ne bo v sreči gneva...

II.

Moja šolska klop je
z nožem razrezljana,
z barvo in črnilom
vsevprek popacana.

O, povej, ti klop, mi,
rjava, zatemnela,
kaj je moč dijaška,
kaj so njena dela?

Ali v tem semestru,
ki tak hitro teče,
imel bom kaj cvekov?
Ov, ov! — jek mi reče...

GORENJSKI:

Občutje

Listje v prvi mrak šepče
skrivoma.

Srce čaka in trepeče
v slutnji brezizraznega.

Tamkaj daleč za obzorjem
tli skrivnost...

Čez nebo gredo oblaki,
z njimi gre bridkost.

nove knjige

Knjige Družbe sv. Mohorja. Poleg rednega knjižnega daru je MD za leto 1959. izdala še pet knjig za doplačilo. Najpomembnejša je »Cvetkova Cilka«, zgodba s Koprivnika, ki jo je spisal Janez Jalen in obsega v 100. zv. Mohorjeve knjižnice 256 strani. — Jalen je začel svojo pisateljsko pot z dramo, v kateri se je tako uveljavil, da se je zdelo, da ji ostane zvest. Odkar pa je pred leti poslal po Mohorjevi družbi v svet svoj veliki tekst »Ovčarja Marka«, se je spet in spet vračal k prozi in nam odkrival v svojih izklesanih novelah v »Domu in svetu« in v »Mladiki« ter še v Koledarju s svojo sočno besedo kar nov svet. Vsa ta manjša dela, se zdi, kakor bi bila priprava za novo večje delo, ki smo ga zdaj dobili s »Cvetkovo Cilko«. Zgodba sama je po svoji fabuli prav za prav preprosta in stara: Pri Cvetkovih sta fanta padla v vojski in ostala so sama dekleta. Cilka naj bi prevzela posestvo. Zaljubila se je v Bajtnikovega Janeza, a zaradi prve nepremišljene ljubezni je menila, da ga ni vredna. Da ustreže očetu, se odloči za Ravnikovega Viktorja iz doline. Zakon ji je ob vse prej ko dobrem možu bridka pokora, ki jo pa voljno prenaša, dokler ne poseže smrt po Viktorju in jo reši, čeprav ostane na cesti, ker je prišel dom z dražbo na rob prepada. Pa se tedaj vse zaobrne, dom rešijo in Bajtnikov Janez pride k Cvetkovim. — V zgodbi sami torej ni nič posebnega, posebnost pa je njena zgradba, rastoča iz prologa »Pleviče« preko štirih delov, katerih vsak ima tri poglavja s simboličnimi naslovi, v sklepni akord »Oratarja«, slikovito zajeta pokrajina in živi, pristni Bohinjeci v vsem svojem dejanju in nehanju. Da, saj nam je že davno Mencinger odkril Bohinj, a

vso njegovo lepoto nam je dal s toplo zavzetostjo v svoji lirčni barvitosti šele Jalen, ki je v tej svoji knjigi postavil tudi najlepši spomenik koprivniškemu župniku — liriku Janezu Sadarju. — Bridka knjiga je Mohorjeve knjižnice 106. zvezek, ki prinaša Izbrano delo Jožeta Cvelbarja (1895—1916). Ob tem Izbranem delu, ki ga je uredil prof. Franc Koblar, zgrabi človeka spomin na vse tiste mlade, ki so jim »zatulili grobovi« ob njihovem prvem poletu v kraljestvo lepote. (Primerjaj članek Fr. Vodnika v letošnjem »Mentorju«!). Iz uvodne analize urednikove (str. 5—24) spoznamo čas in razmere, iz katerih je rasel Jože Cvelbar v Novem mestu, pesnik in slikar, ki

»Sel je: oči odprte — v njih ves svet,
ušesa odprta — v njih vso godbo sveta.«

in ker so mu »roke objemale ves svet«, je lahko pel, da je

Hrepenenje, božja hrana
duše mlade moje,
hrepenenje, pot najslajša
moje dosedanje hoje!

Da, v hrepenenju in bridkih slutnjah je rasel in v najlepših letih svoje mladosti, ko je bil ranjen na Monte Cucco, daleč od svoje ljube Bele Krajine, 11. julija 1916 — je pal v grob... V pisanem dijaškem listu »Izpod Gorjancev« je pel svoje prve pesmi, ko je prisluhnil naši moderni, prešel potem v »Angelček« in »Vrtec«, »Zvonček« in »Zoro« (Cvetko Gorjančev in Dolenjčev Cene) in s prozo še v podlistke raznih listov. Čeprav še ne dognana in še vsa pod vplivi, je bila Cvelbarjeva pesem vendarle pristrčna, nezlagan utrip njegovega živja in bitja, in je prehajala že v samoniklo svojstvenost. Vzpo-

redno s pesmijo je zorel tudi kot risar-slikar, ki je preko Dobnikarja in Germa sanjal o akademiji in svoji poti. Čeprav prinaša Izbrano delo 50 pesmi (str. 25—70) in šest slik in črtic (str. 71—88), je vendar to leposlovje neznatno v primeri z »Dnevnikom« (str. 89—224), ki ga je začel pisati v Novem mestu 1. maja 1915. in končal na tirolski fronti 8. julija 1916. z značilnimi besedami: »Adijo in na svidenje — na večno blaženih vrteh...« Ti zapiski — javnosti niso bili namenjeni — so kakor drago kamenje, ki ga je Cvelbar kopal iz globin mlade duše ob dozorevajočem in zrelem gledanju in pojmovanju sveta in ga še neizbrušeno imamo zdaj v lepem mozaiku, ki je nepotvorjena povest duše iz let strahote. — Na str. 225—250 je dodal urednik še potrebne Opombe. — Poleg naslovnega avtoportreta je v knjigi še dvajset skic in risb — dve sta reprodukciji ilustracij iz lista »Izpod Gorjancev«, druge so pa vse iz leta 1916. in je med njimi zadnja — 10. VI. 1916. — mrtvaška glava!... Kaj, ko bi Mohorjeva družba izdala tako lepo tudi Izbrana dela vseh Cvelbarjevih tovarišev iz onih let? Zaslužili so, da ostane njihov spomin med nami živ. — Še tretja knjiga v Mohorjevi knjižnici 107. (strani 220) je izvirna: »Čevljarček Palček in druge pravljice«, ki jih je spisala Sonja Sever in ilustriral Slavko Pengov. Prve tri so prave pravljice, ob katerih bodo imeli otroci gotovo veliko veselje, Očka Jakob s svojimi čudovitimi igračkami in Nes pametna čebelica kraljica, ki je iskala srečo po svetu, sta pa bolj papirnati, ker sta preočito pisani s poudarjeno vzgojno tendenco. Jezik je gladek in lep, a vendar so ostale v njem še razne napake, kakor na primer: ..., imam tudi jaz dva taka majhna nedolžna jagnjeta in tudi ta dva(!) str. 96. — Pengovove ilustracije so tako lepe, da jih moraš biti vesel. — Nič manj ne bodo otroci veseli, a tudi odrasli, živahne zgodbe B a m b e k (str. 172), ki jo je spisal Feliks Salten in nam jo je poslovenil

Vinko Lavrič. Ob tej knjigi bi se tudi naši mladinski pisatelji, ki tako radi zajemajo snov za svoje zgodbe iz živalskega in rastlinskega življenja, lahko s pridom učili, »kako se taki stvari streže«. Nobene pretirane sladkosti, vse tako stvarno in naravno, da res uživaš, ko spremljaš skozi letne čase v gozdu in po jasah srnjačka Bambka v njegovi rasti in vseh zgodah in nezgodah, dokler ne prevzame dediščine starega, izkušenega Klateža v kraljestvu srn. — Lavrič je zgodbo res vzorno prevedel, kar ni bilo lahko delo, ko je šlo za lovsko in podobno besedje. — Zadnja doplačilna knjiga je Pa š n i š t v o (str. 100) Josipa Turka, ki je napisal že lepo vrsto strokovnih knjig za naše kmetovalce. Te ni več doživel, zato mu je posvečen tudi predgovor, ki govori o njegovem življenju in delu. — Ob doplačilnih knjigah MD bi bilo zanimivo vedeti, koliko naročnikov se oglasi zanje do izdaje. Ob statistiki letnih udov bi tudi statistika teh odjemalcev zgovorno povedala, koliko ljubezni je med našim narodom do lepe knjige!

Fanny Wibmer-Pedit: Štirje zvonarčki. Poslovenil Ivan Čampa. Vrtičeva knjižnica, zvezek 1. — 1958. Izdala in založila Slomškova družba v Ljubljani. Ilustriral Fran Uršič. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 71. — »Vrtce«, naš najstarejši mladinski list, bo prihodnje leto prešel že v sedemdeseto leto. Kakor bi se pripravljajal za to svoje jubilejno leto, se je letos, ko ga je prevzela Slomškova družba, tako lepo prenovil in povečal, da je vzbudil v šolarjih spet ono veselje in zanimanje, kot ga je prvih trideset let, ko je edini učil in zabaval slovensko mladino. In še nekaj je napravila Slomškova družba: ustanovila je »Vrtčevo knjižnico«. Poleg lista dobe naročniki za enkrat še dve knjigi — vse za din 22.50. Za prvi zvezek »Vrtčeve knjižnice« so najbrž iz zadrege segli po prevodu. Snov »Štirih zvonarčkov« ni prav nič domača, čeprav je zgodba sicer lepa. Cerkovnik Matija pride k učitelju in ga

prosi, naj bi mu izbral izmed šolarjev nove zvonarčke, ker so prejšnji tej službi že odrasli. In učitelj zbere Miha, Tina, Janezka in Albina, ki jih vidimo potem, kaj doživljajo prvič v zvoniku, srečamo se z materjo Jero, ki označuje vsakega zvonarčka posebej in zaskrbljeno ugiba, kaj bodo kdaj postali, ter jim pove, da zvonovi vsakemu, ki ima smisel za to in čisto srce, oznanijo, kakšna usoda ga čaka. Zvonarčki mislijo tudi na zaslužek in zato ni čudno, ako ne čakajo samo na nedelje in praznike, temveč tudi na — pogrebe in poroke. Blatniku zvonijo prežgodaj, kar je zbudilo seveda zmedo, a Tine je bil le plačan. Župnikovega plačila je bil kajpada bolj vesel ko cerkvnikovega... In potem doživljamo z zvonarčki hudo uro, ki skopega Blatnika spravi na oni svet, poslušamo z njimi, kaj jim napovedujejo zvonovi, ko jih iz-

prašujejo po usodi, in izvemo, da pojo Janezku, ki bi rad postal duhovnik: »Ves se boš Gospodu dal...« In ko prisostvujejo še svatbi na vasi, pri kateri so se zvonarčki stepli, nas zaskrbi Janezek, ki začne hirati, dokler ga ne pokosi smrt in ga da vsega Gospodu. Tovariši zvonarčki še njemu zvonijo, potem pa se poslovijo od zvonov in gredo vsak za svojim poklicem. Albin, ki je rojen pesnik, je pa napisal svojo prvo zgodbo, »ki si jo je izmislil in doživel«. — Ko je že prevajalec uvedel v zgodbo naš Golnik, bi bil lahko tudi sicer vse dejanje nekoliko bolj »ponašil«. V tekstu je ostalo več tiskovnih napak, jezik sam pa tudi ni kaj posebno vzoren. Uršičeve ilustracije so čedne in primerne, samo župnik pri Blatniku je le prehudo pretiran. — Upamo, da bomo poslej v »Vrteci knjižnici« dobivali le domača dela.

drobne novice

Globina morja. Najgloblja točka morja je severnovzhodno od otočja Filipinov, kjer meri 10.500 m.

Skriti zakladi. Vsakdo izmed nas pozna povesti, ki se pripovedujejo o skritih zakladih morskih roparjev. Taki romani so dostikrat zelo priljubljeno čtivo, tudi če ne predstavljajo Bog ve kakšne literarne vrednosti. In vendar se včasih zgodi, da pokaže zgodovina dogodke iz preteklosti v ravno takšni luči, kakor nam jih opisujejo pravljice. Tako je neko angleško brodovje v zadnjih letih v Perzijskem zalivu odkrilo ogromne zaklade, ki izvirajo iz časov proslulega pirata Muheddina Bahraja. Bahraj je strahoval Perzijsko morje ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja. Medtem ko so se v Evropi vodile vojne in gorele revo-

lucije, si je Bahraj naplenil in nakopičil ogromno premoženje. Nazadnje se je zaljubil v lepo Angležinjo, ki jo je ugrabil na nekem roparskem pohodu. Na samotnem otoku ji je postavil krasen, razkošen grad, v katerega je spravil tudi svoje zaklade. Po njeni smrti leta 1811. pa so ostali zakladi skriti čez dve sto let, dokler jih ni v naših dneh odkrilo brodovje, ki je iskalo izgubljene ladje.

Radio v Mekki. Mohamedanci so v svojem svetem mestu Mekki že pred leti zgradili radijsko oddajno postajo, ki je namenjena za širjenje in podpiranje propagande za islam. Ker mohamedanska vera tujcem prepoveduje dostop v Mekko, so morali, preden so začeli z gradnjo postaje, posebej izsolati mohamedanske strokovnjake.

Hiša ugank. Hišo, ki je vsa obložena s križankami, je postavil neki Američan, ki ga je ravno poznanje ugank in križank rešilo brezposelnosti. S svojo ugankarsko modrostjo je zaslovel zlasti po svojih govorih v radiu, kjer je predaval o »problemu ugank«.

Besedo ToBiS poznamo iz filma in pomeni okrajšavo naslova »Ton-Bild-Syndikat«. Pod tem imenom nastopa znana nemška filmska tvrdka. Ko je bila tvrdka »Tobis« osnovana, gotovo nobeden ni mislil na to, da utegne nekje na svetu živeti tudi gospod Tobis. Toda kakor se je izkazalo, gospod Tobis zares živi na Poljskem in še tožil je tvrdko Tobis, da uporablja njegovo ime. Varšavsko sodišče je razsodilo tako, da na Poljskem družba Tobis ne bo smela več predvajati filmov pod imenom »Tobis«.

V Njujorku je nekak hotel »International House«, kjer živi kakih 600 študentov, slikarjev, učiteljev glasbe itd. Kadar pride kak nov gost, obesijo pred vhodom v hotel zastavo države, katere državljan je prišlec. Zastava visi po en

dan. Včasih traja po več mesecev, da pride zopet na vrsto zastava kake znane velesile.

Njujorška univerza Columbia obsega celo četrt mesta s svojimi štiriinšestdesetimi poslopji. Po sredi univerzitetne četrtri gre tudi znana njujorška avenija Broadway. Univerza Columbia ima 30.000 slušateljev in 3000 predavateljev. Denarnega prometa ima letno šest in pol milijarde din.

Do l. 1864, mornarica ni poznala ledolomilcev. Zato je bila v zimskem času po vseh srednjeevropskih vodah plovba zelo ovirana. Severne luke, jezera in reke pa so bile več kot pol leta vkovane v led in vsaka plovba je bila onemogočena. Toda tudi prvi ledolomilci dostikrat niso bili kos nakopičenim plastem ledu; posebno na morju, dokler ni ameriški inženir Kirby zgradil ledolomilca, ki ima poleg vijakov za pogon še en vijak na spodnji strani ladjinega trupa, s katerim se sesa voda izpod ledenih plasti. Na to močno vdre zračni pritisk in teža ladje zdrobi ledeno skorjo. D.

Gorenjski. Kot ste videli že v prejšnji številki, sem iz Vaše prve pošiljke mogel precej izbrati. Tudi iz druge jih pride nekaj v list. Od lanskega leta ste pokazali prav lep razvoj. Upam, da pojde Vaša pot še krepko navzgor!

Miljana. To pot ste pa le uspeli! Pričakujem, da bodo poslej Vaše pesmi od pošiljke do pošiljke še boljše.

Monika. V prihodnji številki pride na vrsto ona o materi in morda še katera, ki jo bo pa treba prej nekoliko opiliti.

Hinka. Gotovo ste težko čakali, kaj bo z Vašo »Omo«. No, v tej številki jo imate

in mislim, da Vas opogumi k nadaljnjemu delu.

F. P. Dolgo ste molčali. Nekaj bom izbral. Oglasite se še kaj!

Iris. Pesmi bi pričakoval, da bi bile boljše. Z »Brezami« ste pokazali, da znate pisati tudi lirično prozo. Prihranim jo in jo morda kdaj priobčim.

J. M. Kar verjeti nisem mogel, da ste se tako razvili. Močno se Vam pozna, da hodite v Cankarjevo šolo, ki bi jo tudi drugim toplo priporočal, seve, ako so zanj že dorastli.

T. E. Tudi z Vami sem zadovoljen. Saj ne boste po prvem uspehu obmolknili?

F.K. S sonetoma ste pokazali, da obvladate obliko, kar kažejo sicer tudi druge, a jezikovno in vsebinsko ste tako vsakdanji, da moram označiti vse poslano zgolj kot verzifikacijo, od katere je do pesmi še daleč, daleč.

M.V. O sonetih pravite, da so Vam zelo priljubljeni. Nič ne rečem, saj se Vam nekako posrečijo, a misel, ki jo vklepate vanjo, trpi. Tudi Triolet bi bil dober, ako bi ga ne motilo neubrano »petje ptičev kora«. Lepo ste se spomnili »Bratov«, v katerih bi brez škode lahko črtali zadnje tri verzice. Take vrste pesmi sem poskušal včasih priobčiti, a se je izkazalo, da je bolje, ako jih mladi pesniki ohranijo zase.

Katrinski. »Zaman« se sicer lepo in gladko bere, a kljub ognju in blisku ne užge. Prazna je in hladna, čeprav ste hoteli vanjo izliti bridkost, ki naj bi odmela. Pošljite drugič kaj več!

Xy. S »Podsutimi stroji« ste zapeli sodobno pesem v sodobni obliki. Ni slaba, a pričakujem boljših.

Ž.Z. Če se prav spominjam, sem videl one pesmi, o katerih govorite, že neke natisnjene. Nepočakani ste bili. Kaj naj rečem o novih? Verzi Vam gladko teko in z rimami je na splošno vse lepo v redu, a vendar, vendar, tudi Vam moram povedati: pesmi to še niso. Zakaj in kako, se mogoče kar ustno pomeniva.

P.Vito. Razen »Mraku« so gotovo vse tri »za šalo«, katerih zadnja je pač najboljša. Srednji dve sta razposajeni igrački, s katerima se lahko postavljate, ako hočete izpričati, da nimate — okusa. Ker domnevam, da sem že bral tudi prejšnje Vaše pesmi, moram le priznati, da ste oblikovno na pravi poti.

I.K. »Večer na vasi« bi bila domača naloga, ki bi Vam jo ocenil samo »dobro«, z verzi pa ste za to pot pokazali šele samo dobro voljo, ki zasluži, kot veste, tudi pohvalo.

C.M. Zadnja črtica se Vam ni tako posrečila. Prihranim jo sicer za vsak slučaj, če ne bi dobil za maj kaj boljšega.

J.Š. Eno sem le izbral, da ne izgubite poguma. Drugič manj, a boljše!

Riko Lavrin. »Priateljstvo srca« je kar dobro pisano, a zdi se mi, da je samo odlomek iz daljšega dela. Svetoval bi Vam, da bi Francetovo zgodbo od začetka do konca premislili in jo potem v celoti poslali. Ako bo dobra, bi mi prišla prav za prihodnje leto.

Marija na Homcu. »Deklico, ki študira« sem z zanimanjem prebral. Mislim, da bi bilo res škoda, ako bi odložili pero. Ako mi bo le dovoljeval prostor, izide v prihodnji dvojni številki, sicer pa prihranim za prihodnje leto. Upam, da se boste poslej še kaj oglasili!

Job. Obe pesmi kažeta pesnika, a svetoval bi Vam, da bi le bolj pazili na obliko in tudi metafore nekoliko bolj pretehtali, da bi bile res smiselne. Drugič pošljite kaj več!

Andrejčič. Bero se lepo in bi bile vse kar dobre, če bi ne bile tako sentimentalno romantične.

Gustav C. Motivno razgibana in zanesena je Vaša pesem, a vendar Vas neredko trešči v vsakdanjost izraza. V sonetih morate že paziti na njegovo ustaljeno obliko in ritem! V svobodnih ritmihi zaide, ne da bi se zavedali, v čisto navadno prozo. Kljub vsem hibam sodim, da boste peli še lepe pesmi.

»Rožamarija«. Priobčim. Prihodnjič pošljite kaj več!

I. »Naši možje« pridejo prav prihodnje leto, ker v zadnjem zvezku (9.-10. št.) ni več ugank. — Glede pesmi drži, kar sem Vam že povedal. Citajte kaj sodobnega, da se seznanim z jezikom, kakršnega pozna naša pesem izza moderne.

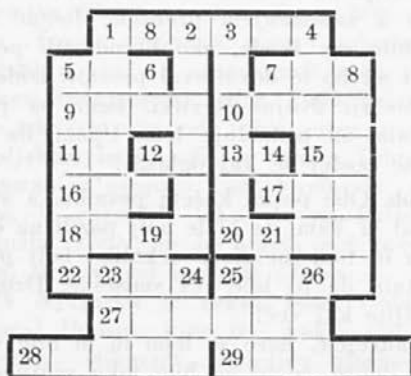
Vsem: Čeprav sem že ponovno opozoril, naj bi mi mladi pesniki in pisatelji zaupali tudi svoje pravo ime, pošiljajo svoje prispevke večinoma psevdonimno. V prihodnje bom odgovarjal samo tistim, ki se predstavijo.

Poravnajte naročnino, skrajni čas je!

zanke in uganke

Spominska plošča

Vodoravno: 1. slovenski mesečnik, 5. nasprotje dobrega, 7. človeku najdražje bivališče, 9. del drevesa, 10. reka v Nemčiji, 11. osebni zaimek, 12. ploskovna mera, 13. nikalnica, 15. veznik, 16. slovenska znanstvena revija, 17. gora v Mali Aziji, 18. špansko mesto ob francoski meji, 20. gorstvo v Jugoslaviji, 22. pisano znamenje za glas, 23. del obraza, 27. slovenski umrlj škof v Ameriki, 28. hud naliv, 29. judovski modrec v stari zavezi.

Navpično: 1. poklic, 2. natrijev hidroksid, 3. del telesa, 4. rastlina iz družine rožnic, 5. kaznivo dejanje, 6. del voza, 7. trdilnica, 8. eden izmed 12. Jakobovih sinov, 12. karta, 14. enaka vokala, 19. ena izmed ameriških združenj držav, 21. glavno mesto evropske države, 23. finsko mesto, 24. predplačilo, 25. del glave, 26. vladar.

Poverjenikovo poročilo upravi

(M. Merala, Ljubljana)

Ime	Razr.	Plačal(a)
Drago Pirman	V. a	7.—
Eleonora Levanič	VI. a	niti pare
Vidosava Majcen	VI. a	1.—
Marijan Ahačič	VI. b	še ničesar
Jožef Šmit	VI. c	6.—
Janez Jevnikar	VI. c	12.—
Masijan Praprotnik	VI. c	že vse
Anton Bančič	VI. c	do sedaj nič
Franc Garibaldi	VI. c	dve tretini
Franc Kimovec	VI. c	—

Nagrada: starejši letnik »Mentorja«.

Rešitev zank in ugank

Mots croisés No. 3: Horizontalement: 1. Normandie; 2. abouti, st; 3. peu, te, er; 4. oie, ère; 5. lentille; 6. nasal; 7. ota, tiède; 8. noires, en; 9. usas, nue; 10. très, rixe. Verticalement: 1. Napoléon; 2. obéie, tour; 3. Rouennaise; 4. mu, ta, ras; 5. attristes; 6. nie, lais; 7. elle, ni; 8. Isère, deux; 9. être, menée. — Poselnica: Tehnični uradnik.

Prav so rešili: France Sirk, osmošolec; Janez Homan, Aleksander Stempihar, sedmošolca; Mirko Gabrijel, Jože Jelenc, šestošolca, vsi v Zavodu v Št. Vidu. — Jože Kastelic, VI. c, Anton Šida, Rudolf Zabukovec, III. b, vsi klas. gimnazija v Ljubljani. — Anton Klobovs, bogoslovec v Ljubljani. Franja Gomze, dijakinja v Ljubljani. — Izžreban je bil Jože Jelenc.

Vloge

na knjižice in tekoče račune
obrestujejo najugodnejše

posojila

dajejo proti zadostnemu
kritju

vrednostne papirje

kupujejo, prodajajo, lombar-
dirajo in posojajo

Hranilnica dravske banovine

Ljubljana • Maribor
Celje • Kočevje

KJE?

vse šolske knjige, lepo-
slovne in znanstvene?

KJE?

vse risalno in tehnično oro-
dje, barve, zvezke, svinč-
nike, računalo, tintnike,
torbice itd.?

KJE?

po najnižji ceni pomožne
knjige, prevodi iz svetovne
literature, klasike itd.?

VSE

dobite v knjigarni in
trgovini

NOVE ZALOŽBE

V LJUBLJANI, KONGRESNI TRG 19

Največji slovenski denarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Lastne rezerve nad Din 26,000.000

Stanje 31. avg. 1938 Din 400,317.500

Vse vloge izplačljive brez omejitve.

Dovoljuje posojila proti vknjižbi.

Za vse obveze hranilnice jamči:

Mestna občina ljubljanska

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnospodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi življenskimi funkcijami!

Šolske potreščine

resa navadna in nalivna, svinčnike, risalni papir in risalno orodje, aktovke, nahrbtnike itd. nudi po konkurenčno nizkih cenah

TRGOVINA

H. NIČMAN - LJUBLJANA KOPITARJEVA ULICA 2